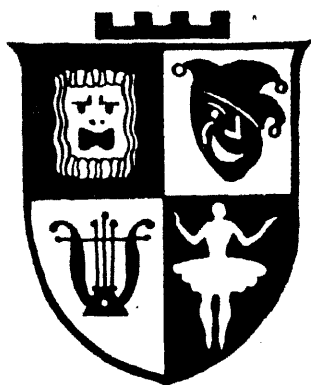

TEATER

N° 2

VEEBRUAR

1936

Dancing Palace „GLORIA“

Igal õhtul mängib

Gábor Radics

Ungari musflaskuningas

ALATI HOOAJAUUDISED

HERMANN RÕIVAS

KODUMAA VABRIKUTE RIIDEKAUPLUS

ESTONIA PST. 11

TELEFON 304-80

MÜÜK SUUREL JA VÄIKESEL ARVUL

EESTI KÄSITÖÖ

Kunstihoone, Vabaduse pl. 8

MÖÖBLIRIIE, UKSE- JA AKNA-
EESRIIDED, KÄSITÖÖD,
DAAMIDE PESU JNE.

Dagari- ja kondiitriäri / kohvik

H. Laas

Tallinn, V. Posti 7

Telefon 446-57

†
MATUSETALITUS
†
A. MELDORF †

Väike Tartu mnt. 1. Tallinn

Suurim valik matmistarvetest.
Hauakaunistusi.

Telef. 462—33. Pühapäeviti 460-92

OMAD SURNUVANKRID.

Mööbliäri „MODERN“ J. Link

Soodsalt ostate ja tellite
parimat mööblit.

Soodsad järeelmaksu
tingimused.

J. Link

Äri V. Karja 1 ☉ Tööstus Viru 18

Telefon 439-40

Jussi Snellmann

Tõlkinud MART RAUD

Eesti — Suomi

Soome Näitlejate Liidu tervitus Eesti Näitlejate Liidule sõpruspäevaks 15. II 1936

Oli vana Väinö-Vanemuine,
kannel kaenlas kõndis habesuine.
Ning me hõimu isal Kaleval ju
oli priskeid poegi päris palju.
Neile Väinö, vana lauluauausus,
veeris võlusid ja loitse lausus,
tegi taigu aina selleks, et
õpiks Eesti-Suomi velleksed.

Poistele lõi verre ilnhumal,
arvasid, et laulumees on jumal —
lõputu näis Väinö viisikera,
päikest pildus tema silmatera,
haldjad hüpiskelid nurmenõlvil,
kui ta laulis, kõlav kannel põlvil,
vaimud maast ja õhust, vete päält
kuulsid tema võlupilli häält.

Poisid sellest leelosõna sõidust
õppisid nii laulu kui ka nõidust.
Sää! kus Eesti-Suomi viise vulas,
mure puha selgeks rõõmuks sulas —
rõõmupisaraid vaid valas rahvas,
sõber sõbral kaelast kinni kahmas.
Laulus oligi see poiste paar
kuulsam veel kui mõni kroonit vaar.

Viimaks velled läksid laia ilma,
nagu saatustähe särasisilma
keegi nägi enda eel, ja lootsid
õnne, tootet maale jõudmist ootsid. . .
Neist, kes litta siirutasid sammu,
pole hääd me kuulnud enam ammu.
Suurde Põhja toetus Suomi kand,
Eestile jäi lahe teine rand.

Poistepaar siin põlismetsis suuris
hooneid ehitas ja põldu juuris.
Töö nii päevast päeva kode rajas,
hämarikus Väinö viise kajas —

teateid saatussõidust velle kahe
veerles, lendles üle Soomelahe.
— Laulud tuttavad nii siin kui sää! —
Eesti-Suomi. . . tuttav vellehää!

Võõras Naaber hoidis kaigast pihus,
silmi kõõritas ja pussi ihus. . .
kaevas velleshõimudele haudu,
rõõvis, tappis, tagus randmetaudu,
oma joru jaarutama sundis,
kuni laulik taprikeeltki tundis:
vaevades, mis velled tunda said,
kannel kurbi viise kaebles vaid.

Vellepaar nii piinu tundma pidi —
õnnehõlmad olid pahurpidi.
Eesti-Suomi raskustes nii rohkeis
siiski uinunud ei halaohkeis.
Ei neis sumbunud too sisim sisu —
vabadusenälg ja võitlusisu:
teati, teist et teed ei olla saa —
murda kütkeid vabaks mees ja maa!

Dalju aega igavikku põimus,
aga viimaks siiski velleshõimus
nähti uue, selge päeva algust,
palgest palge vabaduse valgust. . .
Nähti, kuidas Suomi kütkeist srgus,
kuidas Eestigi siis kohe virgus.
Vana Väinö kandle välja tõi,
tantsu tatsutas ja laulu löi, . .

Taas nüüd külla pääseb vellel' veli,
lahel veerleb ühisviitsi heli.
Keset argitööd või piduuhikeid
süda siin kui sää! tööb samu tuikeid,
aina ühte häälestuvad meeled,
kuigi tõlki tarvitavad keeled. . .
Eesti-Suomi — vapper vellepaar,
hoidke valge oma Põhjakaar!

Südameuss

Karl August Hindrey

„O, ça ne marche pas chez nous“, kordab õlgu kehitades, üleolevalt ja ka muidu väga sõnarikkalt vanem, kuid väga eluvõimeline juuditari kusagil metropolis. „Tout le monde“ nõudvat nüüd hoopis midagi muud kui *le jardin de mon abbé*. Ei, ei, see olevat hoopis moest väljas. Ta toonitab nagu, et meie juures niisuguste vananenud nõuetega ei maksaks välja tulla, annab mõista, nagu oleks siin tegu mingi maitse seniilsusega või vähemalt kõige tumedama provintslikkusega. Mina aga tahtsin nimelt tunda seda veidi vanamoelist, aga väga õilsat ning apartset preestri aia hõngu, mida oskas valmistada ainult Querlain. Muidugi ei saanud ega võtnud mitte midagi sellest, mida nõuab *tout le monde*, kogu seltskond.

See tuli mulle meele, kui lugesin arvustusi „Südameussi“ kohta, mida Vanemuine kandis ette pr. A. Põderi juubeli puhul.

Sain erakirju, milledes kiideti väga sooja kontakti lava ja publiku vahel ning haruldaselt head mängu. Kahetseti, et nüüd näeb vaevalt Vanemuises niisugust lavastust. Ja sellest kõlas igatsus millegi vana ja hea järele.

Kuid siis lugesin arvustusi. Anonüümseid teatrireporterite poolt ja nimetähtedega tavaliste arvustajate poolt. Ja kõik nad nagu kehtisid veidi haletsevalt õlgu, kiit-sid mokaotsast. Kuid kõikide juures oli dominandiks: *o, ça ne marche pas chez nous*, see ikkagi enam ei lähe, see on ajast ja arust, meie ajal nõutakse hoopis midagi muud.

Nõutakse? Kes? Ah nii — mood? Üld-sus? Aga kuhu jääb õige kunsti küsimus?

Ei tule kellelegi meelegi, ei näri kedagi väike südameuss, kas mitte Anzengruber ei ole suurus omaette, olgugi ta sünnipäevast varsti küll 100 aastat täis.

Nad ütlevad vist, et rahvanäidend ei sobi enam meie ajasse. Seejuures aga istuvad nad kinodes ja vaatavad rahvanäiden-deist kitsistatud hanaalsusi suurima innu ja naudinguga. Neile on kõrvaline asi, kui hästi on kirjutatud „Südameuss“, nad ei leia sugulust Anzengruberi ja Kitzbergi vahel ja ütlevad vaid, et esimene on moest ära, aga teine on meie rahvakirjanik.

Jumaluke, nagu me õige ei teaks, et meil pole ajalehti, kes julgeksid üles tun-nistada arvustajate puudust. Et ei ole lehti, kus oldaks nõudlik arvustuste suhtes

ja kus oleksid ametis tõsised arvustajad. Teiselt poolt aga teame samuti seda häda, et ei ole neid õieti kusagilt võtta. Ei teat-riarvustajaid, ei kirjandusearvustajaid ega muusikakriitikuidki. Niisuguseid nimelt, kes on andekad eriteadlased laia silma-ringiga, vastava põhjaliku eelharidusega, ise kunstnikud omal alal. Kes on olnud lähemas kokkupuutes ajakirjandusega, see teab, et teatri, muusika, kirjanduse ja kunsti üle nõutakse arvustusi, et leht ei tohi teha nagu, nagu ta ei teaks neist ala-dest midagi, ja et siis — otsitakse ja nu-rutakse, kuni keegi siis, kas nooruk või vohik, ikkagi lausub mõne sõna, olgu see kuitahes vildak, harimatu ja kitsa silma-ringiga. Sekka kirjutab mõni outsider, kes muidu aga on kinni oma erialal, õlgu see nüüd loov kirjandus ja kunst ise, mi-dagi andekat ja tabavat, kuid ikkagi roh-kem juhulikult. Aga pidevat maitse kas-vatamist ja laias raadiuses valgustavat ei saa need juhulikkused harrastada. Need jäävad ikkagi sõnadeks sekka, haruldasteks korrektuurideks üldise lageduse keskel ala-tiselt valitsevale piiratusele.

Seejuures ei tähenda meie piiratus veel ammugi seda, mida mõistab lääneeuroop-lane sõnade all *borné*, beschränkt, born-iert. Meil on sõnal juures väike vaban-dus, et, paraku, väike maa, lühike minevik, traditsioonide puudus, traditsiooni mõistegi liigne värskus, puudulik kool, seega halb ettevalmistus — ühe sõnaga: tõkestatud või-med. Kuna lääneeurooplane sõnaga *borné* järsult lülitab välja, suhtume meie alles mõistvalt, kuigi kahetsedes.

Ja kahetsedes peame nüüdki sekka ütle-ma, et vana Anzengruber ei ole leidnud armu selle meie piiratuse pärast. Kõige-pealt muidugi sellepärast, et ei ole leidu-nud kedagi, kes oleks näinud ja suutnud näha Anzengruberi kunsti. Siis aga edasi sellepärast, et ei ole kellelgi olnud aimu Anzengruberi kirjandusloolisest rahvus-vahelisest aukohast. Ja kuigi vahest mõni olekski teadlik viimasesest, siiski puudub alles respekt, mis ei laseks õlgu kehitades mööda minna. Niisugune respekt aga tu-leb kultuurist. Tsivilisatsioon annab vaid selle snobismi, mis ütleb: *ça ne marche pas chez nous!*

Peamiseks põhjuseks on ju küll ikkagi see, et arvustajate seas puuduvad kunst-nikud. Kunstnikud nimelt ses mõttes, et neil oleks enestel tajuvat annet, sedasama, mis on looval kunstnikul aktiivselt, kuid

mis arvustajal on olemas rohkem vastu- võtval kujul. See maksab niihästi teatri- arvustajate kui ka teiste kohta.

Kunsti äärmine mitmepalgelisus nõuab arvustajalt kõigepealt silmapilkselt haist- mist, et siin on kunst ja see seal on mi- dagi hoopis muud. Selle asemel aga valit- sevad meie arvustuses parimal korral doktrinäärid ja pedandid, kes on natuke lugenud ja püüavad siis painutada kõike selle natukese raamidesse. On käepärast oskussõnad „pinnaline“, „eruditsioon“, „tihe“ jne., ja siis opereeritakse nendega ja hulga teistega ringi ümber mitteolulise, kuna kogu tuum ja olulisem osa jääb õieti tähele panemata. Kui mõni neist härra- dest on eriliselt kuiv, siis nimetavad toime- tused ja publik teda erapooletuks, kui teine on tsiteerinud paljusid autoreid, siis nime- tatakse teda targaks, aga kas mõlemaist keegi tunneb närviga, mis on kunst, seda ei küsi keegi.

Seepärast on meil ka näiteks võimalikud

protestid ooperi vastu. Kunsti mitmepal- gelisus ei kohusta siin mingiks respektiks, lünklik ja hüppeline haridus ei võimalda loogilist mõtlemist. Kuidas suhtuksid õige need härrad küll eksootilistesse või ajalise- lt kaugesse kunsti, kuidas vaatleksid õige need nemad Birma teatrit või Sophoklese näidendit? Mil viisil saaksid nad võtta seisukohta iseseisvalt, mitte entsük- lopeediate või „pesusedelite“ juhatusel, madrigaalide, menuettide ja gavottide koh- ta, mis ju ka on ammu ajast ja arust, mis aga on kunstitundjate silmis kalliskivid kunstis?

Oh jaa: mõni nõuaks äkki psühholoogiat — see on ju järsku läinud moesõnaks — seal, kus nimelt on välditud seda moe- nõuet, teine sooviks briljantsi seal, kus ni- melt on rõhku pandud eleegiale, kolmas ei tea ise, mida ta vajab, kuid kuulab järele, mida nõuab üldsus. Ja kui siis ei tabata ega taheta tabada seda üldsuse nõuet, siis *ça ne marche pas chez nous.*

L. Anzengruberi rahvatükk „SÜDAMEUSS“ Vanemuises

Pildil: „Südameussi“ tegelased, esimeses reas Armilde Pöder, kes „Südameussiga“ märkis oma 25 aastase lavategevuse juubelit. Juubilar sai südamlike kiidu- ja auavalduste osaliseks

N. V. Gogoli „REVIDENT“ Estonias

Näitejuht — P. Põldroos, dekoratsioonid — A. Tuurand, kostüümid — A. Mõtus. Pildil: Hlopov (H. Laur), Semljanika (A. Vaino), Hübner (A. Lauter), Ljapkin-Tjapkin (A. Üksip) ja Skvoznik-Dmuhhanovski (P. Pinna)

Teatripudemeid Soomest

Arnold Sepp

Helsingi lavadel näib valitsevat praegu kõva klassikaline vaim. Kui silmitseda siinsete teatrite repertuaari, siis Soome enda tükke tuleb päris otsida. Vilksatab ainult „Seitse venda“, muidu aga on võõrad nimed. „Suomen Kansallisteatteri“ repertuaaris on näiteks Heinrich von Kleisti „Homburgi prints Friedrich“, siis Gogoli „Kosjad“ ja Hugo von Hofmannsthal müsteerium-mäng „Igamees“. „Helsingin Kansanteatteri“ on praegu repertuaaris Friedrich Schilleri „Maria Stuart“ ja Roland Schachti „Ema on parim“. „Helsingin Työväen Teatteri“ mängib „Kameeliadaami“, kuna „Ruotsalainen Teatteri“ mängukavas on Emma Gadini „Noorus unistab“, Aischylosi antiikne „Agamemnon“ ja teised. Muidugi võib olla, et nende ridade trükki jõudes nendes teatrites on tulnud välja rida uusi lavastusi, kuid käesolev aasta saabus Helsingi lavadele siiski märgatava „võõra vaimu“ tähe all.

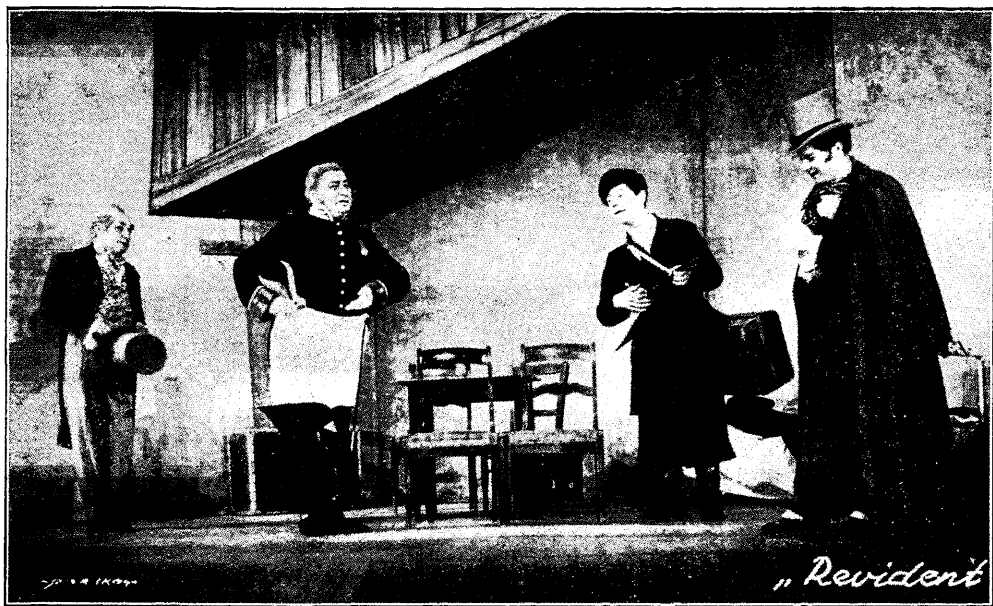
*

Helsingi ooperis läks aastavahetusel „Boheme“. Millegipärast soome lavasõbrad laitsid ära ooperisse mineku ja kutsusid vägisi vaatama „Kansallisteatterisse“ „Homburgi prints“, mis pidavat olema väga hea lavastus. Aga eestlase jonn ja Puccini jäid siiski peale. Võib olla, et just

sel õhtul ei tahtnud soomlased hästi võõraid ooperisse viia, sest seletati juba uksest sisenedes, et „Boheme“ läheb „noorendatud koosseisus“. Nende ridade kirjutajal on olnud võimalus tähendatud ooperit näha neljas lavastuses nelja eri rahvuse lavadel. Ega see soomlaste „noorendatud koosseis“ tarvitsenud sugugi häbeneneda. Võta küll kinni, kes ses ansambelis olid noored, kes vanad. Igal juhul jäi nende Colline meele väga simpantsena. Samuti Musette. Ja Mimigi tegi kõik oma asjakesed ilusasti ja laulis kenasti. Ainult Rodolphe jäi kuidagi nõrgaks või õigemini langes viimses suremissstseenis oma abitute žestidega ja miimikaga üldisest ansamblist välja. Võib olla, et tema oligi see „noorendatud koosseis“. Orkester oli tugev ja vahast kohati isegi väga tugev. Mõnes kohas panid vaskpillid päris pöranda vabiseema.

Ei taha kuidagi siin üht või teist ansambli ja lavastust hakata võrdlema. Mida aga siiski tahaksin veidi võrrelda, need on teatrikavad. Meie suured teatrid peaksid ka katsuma kavad trükkida nii ilusate kriitpaberramatukestena, milles on oma 40—50 lehekülge. Ja maksavad need ainult 2 Soome marka.

*

N. V. Gogoli „REVIDENT“ Estonias

Näitejuht — P. Põldroos, dekoratsioonid — A. Tuurand, kostüümid — A. Mõtus. Pildid: Dobčinski (V. Toffer), linnapealik (P. Pinna), Ossip (J. Tõnopa) ja Hlestakov (A. Eskola)

Provintsiteatreid on Soomes Turus, Viiburis, Tamperes, Kotkas ja Lahtis. Pealeselle muidugi pisemate keskuste lavad, mida me siin nimetame „maalavadeks“. Turus on koguni 3 teatrit. „Turun Teateri“ mängis suure eduga Linnankoski „Laulu tulipunasest lillest“ — dramatiseeringu on valmistanud Heikki Välißsalmi. Repertuaar üldse on Turu teatris mitmekesine. Edukalt on siin veel läinud Škvarikini „Võõraslaps“ ja operetidest mingisugune „Shirasin prints“, mis veel on repertuaaris Tamperes teise opereti „Tsarevitši“ kõrval. Tampere teatri repertuaarist võib veel leida ameeriklase Elmar Rice'i „Meie, rahvas“. Viiburis aga läheb suure hallooga O'Neilli „Oi noorus“ ehk soomlaste keeles „Oi nuoruus!“. Kotkas on sealses „Näyttämönis“ kõige enam läbi löönud Roland Gow' ja Walter Greenwoodi „Rakkautta ja työttömyyttä“ (originaalse pealkirjaga „Love on the dole“). Lahtis, kus teatridirektrissiks on pr. Dagmar Parmas-Saarnio, on lavastustest populaarseim operett „Havaii lill“.

Üldse — Soome teatri repertuaar on väga mitmekesine. Provintsiteatrid nähtavasti ei võta just nii väga eeskujuks pealinna teatrite repertuaari nagu võetakse meil, kus vahest kujuneb niisugune komme, et provintsiteatrid oma repertuaariga sörgivad ikka pealinna teatrite sabas. Mis puutub väikelavadesse ehk nendesse „maalavadesse“, siis vilksatab siin repertuaaris kõige enam M. Jotuni „Miehen kylkiluu“,

mis on olemas ka eestikeelses tõlkes, on aga läinud vist ainult Ugalas.

*

Operetist Soomes suurt küsimust ei tehta. Soomlased ise arvavad ka, et neil on möödaks aeg, millal opereti ümber oli kõnelemist. Ütlevad, et „küll teil Eestis ka need jutud varsti vaibuvad“. Elu reguleerivat seda operetiasja ise. Missuguseid lavastusi rahvas tahab, niisuguseid tuleb ikka ka anda. Seepärast on operett repertuaaris niihästi Helsingis kui ka provintsis. Helsingis kõneldi kõige enam „Marizast“, mis pidavat olema nende parim operett. Provintsis näib olevat läbi löönud see ülalnimetatud „Shirasin prints“. Operetti harrastavad ka provintsi töölisteatrid.

*

Nagu möödaminnes kaldus jutt ka „Mare ja ta pojale“. Nüüd, kus selle ümber on lained jäänud vaikseks, poleks küll enam tarvis vana asja meele tuletada, kuid siiski — soomlased jäid „Marega“ väga rahule. Nad kinnitasid, et säärane kiitev hinnang olevat täiesti erapooletu. — Teie, vennad, olete vist seal lõunapool ikka raasike ülearu temperamentsed, sõnas üks Soome lavategelane naeratades. — Meid küll niisugune pisiasi tasakaalust välja ei vii. Aga küll näete, varsti kasvab sellele loole muru ja „Mare ja ta poega“ hinnatakse kainelt ja õiglaselt.

Nüüd on kuu aega mööda sellest kõnelemisest, ja ongi kasvanud asjale loole muru ning Frankensteinid ei kollita enam.

Uuendatud „Mikumärdist“

Hugo Raudsepp

Hugo Raudsepp

„Mikumärdi“ on „igavene“ oma inimlikes vahekorris ja karaktereis, veel täiesti värske sotsiaalses tüüpides, kuid riigielus toimunud murde tagajärjel vananenud oma poliitilises aktsioonis. Kõik lööklaused ja hooibid, mis olid langetatud partei-poliitiliste narruste naeruvääristamiseks, vuhisevad nüüd tühja, sest et selle tekitajad, erakonnad, on likvideeritud. Nõnda on „Mikumärdi“ oma aktuaalsuse kaotanud kõige ausamal ja viljakamal teel: pahed, millede vastu ta pooltosina aasta eest müristas, on meie avalikust elust kadunud kõige mulla ning juurtega.

Näidendi uuslavastused tänapäeva teatreis vajavad, et „Mikumärdi“ vabastataks iganenud koormast. See on sündinud motiivil, et on „Mikumärdi“ välja tõstetud meie „esimesest vabariigist“ ning on paigutatud tänapäeva üleminekuaja olustikku. See operatsioon ei ole olnud keerukas. Partei-poliitikas kinni on ju peamiselt Jaak Jooram. Kui kõrvaldada tema erakondlikud rääskumised esimeses vaatuses, on suur töö tehtud. Ühtlasi on seega kõrvaldatud ka vana „Mikumärdi“ ekspositsiooni lohisevus, sõlmede keerutamisel on

nüüd märksa nobedam käik. Uus „Mikumärdi“ on rajatud tänapäeva motiivile, et Jaak Jooram on „vaikivas olekus“. Partei-jõmm mingi kinnineeditud Prometeuse asendis — sel on oma värske ja aktuaalne koomika. Erakondluse au ja hiilgus uues „Mikumärdis“ tungib esile vaid Joorami mälestamiste ja meeletuletamiste kaudu „kuul-satest aegadest“.

Teise tähtsama motiivina uues „Mikumärdis“ esineb niimetatud „lippude sümboolika“. Rahvuslipu aktsioon murrab sisse ka „Mikumärdi“ õue. Varras tuuakse kroonu metsast, me näeme selle ülesseadmist, Maret on muretsenud lipu ning kange Jooram hellitab lootust, et küll ikka tema „roheline“ veel vardasse tõuseb. Kuid noorem põlvkond saab võidu. Viimises vaatuses, mis on pandud mängima üleriikliku rahvuspäeva puhul ning kus radio alustab aktuse ülekandmist, tõuseb vardasse rahvuslipp. See, et Mikumärdi õuel endise roheline lipu asemel tõuseb vardasse riigilipp, rohkem kui miski muu tähistab seda murret, mis meie avalikus esinemises vahepeal on sündinud. Ja ühtlasi on see sümboolika kooskõlas ka „Mikumärdi“ sisu ning moraaliga. „Mikumärdi“ ei olnud komöödia, mis lõppes katastroofiga, „Mikumärdi“ lõppes rahu ja kokkukõlaga. Protsessid peremehe ja popsi vahel on lõppenud, lapsed abielluvad. On täiesti loomulik, kui endise „tüllilipu“ asemel lehvib uus „rahu-lipp“. Et uuendatud „Mikumärdi“ oma kunstiliste kokkukõlade kõrval ühtlasi nüüd sobib hästi repertuaari ka meie riigipühadele ja rahvuspäevadele, see ei tohiks talle olla etteheitiks.

Vanas „Mikumärdis“ kippus kompositsiooniliselt lohisema viimne vaatus. Näidendi tulipunkt, Joorami rabelemine popsi-rahvaga, seisab vaatuse keskpaigas, intriigide lahendused venivad ning meeoleu vajub. See vaatus on nüüd põhjalikult reviddeeritud ning evib teise tempo. Siin on stseene välja jätetud, ümber paigutatud, täiesti uuesti kirjutatud. „Suur lahing“ ise on nihutatud lõpupoole ning sõlmede harutlused selle järele arenevad kiires korras. Suurt abimeest selles kiirustamises mängib kojutulnud Enn. Ennu kojutulekut vanas „Mikumärdis“ peeti liigseks ning tal kui parandamatul logelejal polnud tõesti ülesannet. Uues „Mikumärdis“ olen Ennu selles mõttes kasutanud, et ta haarab kätte intriigide nüidid ning hoolitseb lahenduste nobeda käigu eest. Ennu kurikuulus „positiivsus“, mis lehtede eelteateis inimesi on hirmutanud ning isegi arvustajaid häälesta-

PAUL PINNA,

„Estonia“ teeneline näitleja, Eesti Näitlejate Liidu president ja auliige, märkis neil päevil oma 35-aastase lavategevuse juubelit. Pildil P. Pinna oma armsaimas ja kuulsaimas osas Cesarina M. Pagnoli „Kaugetes randades“.

nud, on peamiselt kompositsiooniliste kaalutluste tulemus. Ükski tüüp pole uues „Mikumärdis“ muutunud oma iseloomus ja hingelaadis. Isegi Enn mitte: ta on ainult minetanud bursiaastad ning on raskest elukoolis mehestunud.

Uue „Mikumärdi“ ülesandeks ei ole vana kõrvaldada, vaid ainult mõningal viisil värskendada. Ta rahuldab vaid ajutisi lavatarbeid selles mõttes, et parteide ajastu on meile praegu veel liiga lähedal, et olla

„ajalugu“, aga ometi liiga kaugel, et olla tänapäev. Vana „Mikumärdi“ kui kirjandus- ja lavateos jääb endiselt ainuõigeks ja esinduslikuks, kui elav dokument oma ajast, mitte ainult sisult, vaid ka vormilt ja käsitluse laadilt. Ja tuleb silmapilk, kus vana „Mikumärdi“ hakkab esinema vanas värskuses neile, kes aega, mida ta kujutab, ei tunne. Parteide-ajastik võib kaduda, kuid ei tuhmum elus lavapilt sellest eposhist, kui ta on õige ning karakteristlik.

Mälestusi kutselise

gitavat ja tantsitavat. „Noh,“ ütelnud papp, „mjis sjee sjis sjelle pörandale tjegi...“

Näitemüüke („basaare“) tuli tihti teha lageda taeva all.

Kullamaal mängiti „Silla“ rikka ja ikka rahvale vastu tuleva poissmehest kaupmehe, härra Pikkovi, suures tollakuuris. Ja igale poole jatkus rahvast-pealtvaatajaid, kuigi sel ajal enamus näitemängule vaatas kui veiderdamisele. Kurvad kohad, s. t. kui laval nuteti (või kui ükskord kusagil surnu puusärk oli kantud näitelavale), olid pealtvaatajad võtnud vastu üldise naerulaginaga. Kas see tuli mängijate osavusest, ei tea ma ütelda, sest ma olen vanas valjus katoliiklaste ja paavsti pesas Roomas näinud, kuidas Kristuse kannatuste loo etendusel, kui Kristus oma raske risti all kokku vajus, suur osa pealtvaatajaist laginal naerma hakkas.

Mäng oli tol ajal küll maal veel väga konarlik ja etteütteleja hääl kostis ikka enne kõike. Aga leidis häidki jõude.

Naisterahvast mängima saada oli väga raske, kuna see sel ajal linnaski „ikka naisterahvale ei passinud“. Vigalas pidi naisjõu ikka naaberkihelkonnast, Pärnu-Jaagupist, laenama. See oli üks väga priskeid näitsikuid. Kui ta lavale ilmus, ei saanud üks mees publikust oma vaimustust ohjeldada: „No, on aga jurakas!“

Olen kuulnud, kui kusagil üks mängija oli vaega jäänud, et siis näitejuht oli raamatu võtnud ja oli igal pool, kus näitleja pidi esinema, ise lihtsalt selle osa ette lugenud.

Mõni aeg enne a. 1900 olin õhutanud Vigala koore ja näitemängijaid kord hooajal Haapsalus, kus siis käis palju suuri Venemaalt, esinema. Kontsert anti Lossiaias, näitemäng hotell „Salongi“ lavaga saalis.

Enne kontserti käisid lauljad in corpore lõunase muusika ajal üle Suure Promenaadi oma Vigala naiste-neidude lõkendavavärvilistes riietes endale elavat reklaami tegemas, ja tuligi siis peent publikut palju Lossiaeda.

Enne kontserti aga leidis maakonna ülem, et meie laulude eesotsas puudus „Keisrilaul“. Ütlesin seda edasi oma vennale, kes oli seltsi esimees, et ta paluks publikut tõusta püsti, tulevat kõigepealt „Jumal, keisrit kaitse sa!“ Vend, kes vene keeles küllalt kodus ei olnud, andis oma ülesande edasi ühele kooriliikmele, endisele kaardiväelasele. Ja see astus lavaäärele ja kamandas oma kõmava häälega:

„Boože, tsarjää hrani! Sapki daloi!“

Oh sa jumal, nagu oleks ei tea mis mesilaste pessa sattunud: kindralid ja teised suured, kes seal daamidega esimeses ja teises reas istusid, kargasid üles, käratsesid, žestikuleerisid: „Kas me oleme siin mõned nekrutid!!!“ Mul oli kaua seletamist, et see olevat üks vaimustatud patrioote, kes oma talupojalikkuses teisiti ei oska väljenduda...

„Robert ja Bertram“

K. Triipuse arhiivist:

Ants Simm, Karl Triipus ja Ants Rebane „Robert ja Bertramis“. Kõik kolm on nüüd erus.

Kui meil polnud veel teatrimalu . . .

Ants Laikmaa-Laipman

Kui meil polnud veel maal (osalt linnadeski) õigeid etendusmaju, siis lauldi-mängiti (maal) mõnes mõisa küünis, kus saks nii lahke oli seda lubama. Kaelaste mõisas (Pärnu-Jaagupi kihelkonnas) oli minu koolipoisipõlves, üle 50 aasta tagasi, sellane saks — kui ma veel hästi mäletan — kindraliproua von Derfelden, kes igal suvel kord laskis oma mõisa õuel olevas suures tollakuuris rahvale anda etendust, kus esines siis ka kohalik laulu- ja pasunakoore ümberkaudu tuntud kohapidaja Jürissoni juhatusel. Kooriliikmed kuulusid enamasti kõik Jürissoni oma pere- või sugukonda, nagu oli kodune koor sel ajal ka Vigalas „Kullika“ taluperemehel Gildemanil. Mõlemad peremehed käisid oma kooriga tähtpäevil ka kirikus esinemas.

Vigalas ei mängitud küünides, seal oli seks suur vallamaja saal. Aga kuna selles üksvahe ka greeka-õigeusulisele jumalateenistust peeti, siis olid kord usklikud Velises vene papi juures käinud kaebamas, et nende palvekojas män-

teatri loomise päevilt

Kontsert läks hästi, sest meil oli häid lauljaid, aga „Rev. Zeitung“ ajus, et mis need „eestlased“ hakkavat just hooajal oma esinemistega „linnadesse tungima“.

Ohtul mängiti hotell „Salongis“ „Punga Mart ja Uba Kaarel“. Seal mängis ka jälle kaasa too vägeva häälega kaardiväelane. Kui ta oma tütrele kähvas „Välja!“, sündis see nii spontaanselt, et tütrele ei jatkunud aega vaadata, kus uks on, vaid ta välgatas otse läbi papist seina, nii et sinna ainult must auk jäi haigutama.

Nüüd on meil maal juba hulk häid rahvamaju ja koolimaju lavadega ja me muigame endiste olude ja tegelaste üle. Kuid siiski on nad olnud meie eelkäijad ja teenäitajad, teetasandajad. Naerame, aga mälestame neid tänu ja lugupidamisega.

Lavateoste tsensuur Estonia teatri algaastail

Heino Anto

Esimesil aastail pärast kutselise teatri tekki- mist Estonias valmistas repertuaari koostamine teatri juhatusel rohkesti peamurdmist. Val- mismaterjal algupärandite ja tõlgete näol, mida näitejuht Paul Pinna Estonia teatris oleks võinud kasutada, puudus peaaegu täiesti. Ükski tükk ei püsinud alul üle 3—4 korra laval, ika jälle tuli lavastada midagi uut. Seepärast tekitas uute tükide leidmine ja nende tõlki- mine näitejuhile alati muret. Töökava võidi koostada vaid lühema aja peale, ja sedagi eel- dusel, et ühe või teise tüki tõlkimisega jõu- takse valmis õigeks ajaks.

Pärast 1905. aasta revolutsiooni valitses Tal- linnas kui tööstuslinnas repertuaari kohta tea- tav omapärane nõudmine. Teatril tuli parata- matult arvestada laiemate rahvahulkade mee- leolu. „Kunst kunsti pärast“ ei leidnud Tallin- na publikus kuigi sooja poolehoidu. Seepärast tuli teatri repertuaari võtta lavateoseid, milles käsitledi sotsiaalseid või muid laia ulatusega maailmaparandamise probleeme. Lühidalt — teater pidi püüdma tabada laiemate rahvahul- kade tollaegset mentaliteeti.

Kuid suuri raskusi tekitas alul lavateoste tsensuur. Nimelt tuli käsikirjad kahes eksem- plaaris saata Peterburi Trükiasjade Peavalitsus- se, kust üks saadi tagasi alles kahe või kolme kuu pärast, kas — üldse laval ettekandmiseks keelduna või aga olid käsikirjas mahlakamad kohad tsensori punase pliiatsiga kustutatud.

Säärane olukord ei olnud aga kooskõlas Es- tonia teatri töömehoodiga, kus sageli tuli paar uut tükki nädalal välja tuua, millised alles eel- misel nädalal oli tõlgitud ja takistas reper- tuaari kindlaksmääramist pikemaks ajaks ette. Seepärast otsiti teid, kuidas pääseda mööda

O. Lutsu „TAGAHOOVIS“ Ugalas

Pildil villa „Hortensia“ elanikud: Soin (A. Meering), Trummeli Sass (K. Söödor) ja Trei (A. Johanson)

harilikust tükide tsenseerimise korrast ja kä- sikirjade Peterburi saatmisest.

Olin tollal Estonia teatris midagi dramatur- gi taolist, mängisin ka laval statiste ja tegin tõlkeid, kahtlemata halbu tõlkeid, kuna tihti pidi see sündima 3 päeva jooksul, ühes osade väljakirjutamisega. Sageli olid tüki algosaga juba alanud proovidki, kuna lõpposa oli veel tõlkija käes. Loomulikult ei saanud säärase olukorra juures käsikirja tsenseerimise otstar- bel Peterburi saatmisest olla juttugi. Siin oli hea nõu kallis.

Tallinnas oli tollal tsensoriks Truusmann, kellele suures hädas panimegi kõik lootused. Politseimeister Tseitserosin kinnitas teatri pro- grammi vaid siis, kui selles märgitud tükk oli tsensori poolt vaadatud läbi ja kiidetud heaks. Seadsin siis sammud Truusmanni poole, kes elas tollal Maneeži tänaval Kõrvi majas, esi- telin end kui riigiametnikku (lootsin, et sel on pisut kaalu) ja Estonia teatri volinikku ning jutustasin talle puhtasüdameliselt ära kõik ras- kused, mis meil oli lavateoste tsenseerimisega. Truusmann, olles ettevaatlik mees, ei tahtnud alul kõigest mu seletusist hoolimata nõustuda

Intervjuu värske draamakirjanikuga Viljandist

Arnold Sepp

Nagu vahest juba teada, on seni operetilibretistina tuntud Arnold Sepp kirjutanud viimase ajal kaks näidendit. Nendest esimene on 4-vaatusl. draama „Viimane Mühlheim“ ja teine 3-vaatusline näidend „Päikese poole“. Sel puhul pöördus „Teatri“ kirja-saatja värske draamakirjaniku poole väikese intervjuuga.

„Kuidas sattusite mõttele hakata operetilibretode kõrval kirjutama sõnalavastusi ja koguni draamat?“

„Mis seal ikka mõttele sattuda? Kui ainetik on olemas, siis võib kirjutada nii või teisiti. Vahe on ainult see, et operetis tuleb laule vahele luuletada, situatsioonide kombineerida jne. Sõnalavastusega on asi lihtsam. Pealeselle on sõnalavastust kirjutada nagu kuidagi soojem. Kujud tulevad elulisemad ning nendega on kuidagi kodusem tegelda.“

„Nii, et kavatsete viimati operetist päris loobuda?“

„Ei, seda põhimõtteliselt mitte. Mina ei tungi kallale kummalegi, ei ühele ega teisele. Las nad elavad mõlemad, meie lavadel on mõlemaile ruumi küllalt. Ei maksaks nüüpalju närida ei ooperi, opereti ega teistegi kallal. Igaüks on ju omaette kunst. Ning operetti armastan näiteks mina seepärast väga, et siin on muusikat ja on tantsu, on nalja ja kõike — miks siis seda nii surmasüüks panna? Samuti ooper. Üldse iga lavastus, kui ta on vaba tendentsist ja ükskõik millisest propagandast, omab üheväärs-

lavaõiguse, olgu ta siis ooper, operett, draama, komöödia või mõni muu. Ainult tendentsi ma ei salli. Operetilibretot kirjutaksin meeleldi. Kuid siis tuleb töötada ikkagi teise inimesega käsikäes ja kogu töö pole nagu iseseisev.“

„Kas on siis ka mõni operett tulemas?“

„Üks libreto on väljatöötamatul kujul juba ammu valmis, komponisti on tarvis. Priit Ardna sai selle libreto enne jõulu enda kätte, senini aga pole ta vist veel muusikat tegema hakanud. Teiste komponistidega pole senini kontakti astunud.“

„Mis libreto see siis on ja mis te ise sellest arvate?“

„Must ämblik“. Peaks olema celmistest lavalisem, kirevam ja mitmekesisem.“

„Aga kuidas on selle draamaga?“

„Mühlheimiga? Noh — maitse asi. Kukkus tööpoolest välja vägagi dramaatilisena. Algkujul tutvusid mõned teatritegelased käsikirjaga ja soovitasid draama seada sordiiini alla. Töötasingi siis „Mühlheimi“ põhjalikult ümber. Peakujudeks on siin pastorid. Üks Soome teatritegelane juhuslikult tutvus ka „Mühlheimi“ käsikirjaga ja tahtis seda tõlkida tingimusel, kui pastoreist teeksin kaupmehed või midagi sarnast. Oleks tulnud aga seda soovi arvestades kirjutada hoopis uus töö. Nii läks „Mühlheim“ Autorikaitse Uhingu kaudu ikkagi pastoritega trüki.“

„Ons siis selles töös midagi arvustavat?“

„Ei, jumala-pärast, mitte! Tegemist on ainult puht-psühholoogiliste situatsioonidega.“

„Ja mis on selle teisega — „Päikese poole?““

„See taoteleb tüüpe meie maaelust, kujutab tüübilise mulgi või laiemas mõttes üldse eestlase visadust ja jonnit, selle positiivseid ja negatiivseid külgi. Tagaplaaniks siingi on armastus. Töö kirjutasin kuidagi Pagnoli meeolus. Tegelasena esineb rida kujusid tegelikust elust, võetud Viljandi ümbrusest. Käsikirjaga tutvus Ugala juht A. Mering, kes sellest tegi kohe Ugala tarvis ära kirja. Tükk peab siin lavale tulema vist märtsis.“

oma allkirja andmisega tükkidele neid lugemata. Aga seegi paaripäevane viivitus oleks teatrile osutunud saatuslikuks.

Vandusin Truusmannile kõigi pühade nimel, et tükkid, mis mina talle esitan, ei sisalda vähimatki valitsusevastast ja et ainult erakordne rutt, mis on sõltuv Estonia teatri omapärasest töötamisviisist, sunnib mind paluma säärast „lihtsustatud tsenseerimise korda“. Lõppeks nõustuski Truusmann soovitud allkirja andmisega, kui olin talle tükkide sisu üksikasjaliselt ära jutustanud, jättes krõbedamad kohad, loomulikult, vahele. Hiljem muutus vahekord Truusmanniga üha usaldavamaks ja mul ei tul-

nudki talle tükkide sisu enam jutustada, vaid vanahärra Truusmann kinnitas käsikirjad, ilma et oleks neid lugenud või vähimalt sirvinudki.

Tutvudes hiljem lähemalt politseimeister Tsitserošiniga osutus liigseks seegi lihtsustatud tükkide tsenseerimise kord. Tsitserošin kinnitas teatri programmi lihtsalt ausõna peale, et selles ei ole midagi „nii sugust“, ähvardas aga mind üles puua, kui pärast osutub, et ta usaldust olen tarvitanud kurjasti.

Igatahes oli Estonia teatri algaastail nende Vene võimu esindajate „kaastöö“ väga suure väärtusega ja kõrvaldas mitmedki raskused teatri repertuaari koostamisel.

Vladimir Laason 20 aastat laval

Vladimir Laason

Laupäeval, 8. veebruaril k. a., tähistas oma lavategevuse 20 aasta juubelit põline Endla teatri näitleja ja lavastaja Vladimir

Laason. Juubeliäädendusena läks venelase A. Korneičuki näidend 5 pildis „Platon Krečet“ V. Laasoniga nimiosas. Lavastus samuti temalt. Pärast viimset vaatust oli juubilaril austamine hariliku kombe kohaselt. Tervitajaid suusõnal ja telegraafiteel oli väga palju. Kingituste laud kujunes eriti rikkalikuks. Rahvast palju.

V. Laason sündis Pärnus 30. märtsil 1895. a. 1912. a. tegi ta oma esimesed sammud laval, esinedes mitme kohaliku seltsi asjaarmastajate teatriõhtuil. 1914. a. hakkas ta mängima kaasa Endla kutselises teatris väikestes kõrvalosades. 1915. a. siirdus Viljandisse. Seal tuli ta toime oma esimese lavastusega, milleks oli „Charley tädi“, teenides ühtlasi oma esimese hoonraari. 1916. a. mobiliseeriti ta. 1917. a. tuli ta Eestisse, Tartusse, kus mängis kohalikus väeosa teatris. 1918. a. tuli ta kodulinna, asudes Endla teatris tegevusse näitlejana ja hiljem ka lavastajana.

V. Laason on väga mitmekülgne näitleja, esinedes nii sõnalavastuses kui ka operetis küll armastajana, koomikuna ja karakterosade täitjana, nagu seda paratamatult tingib provintsiteatri piiratud koosseis. Ta peaalaks on aga sõnalavastus. Siin on ta annud oma parima ja on võitnud täieliselt Pärnu publiku poolehoidu ja lugupidamist, mida veel kord kinnitas kõigiti õnnestunud juubeliäädendus.

Endla muusikajuht Gustav David †

Kolmapäeval, 22. jaanuaril, suri Endla teatri kauaaegne muusikajuht Gustav David.

Üle 40 aasta juhtis Gustav David Pärnu muusikaelu, olgu see Pärnu suvemuusika, Endla muusikalised üritused — kontserdid, ooperid, operetid — või tema asutatud Pärnu sümfooniaorkester. See on otse hindamatu töö, milles erilise peatüki moodustab ta tegevus Endla teatri muusikajuhtina. Olgu need omaaegsed Endla asjaarmastajate teatri katsed muusikalise lavastuse alal või kutselise teatri päevil, mida sügisel saab juba 25 aastat, ikka näeme dirigendipuldi juures Gustav Davidi.

Kui me räägime andumusest tööle täie hingega ja suurest kohusetundest, siis on need sõnad küll maksivad täiel määral Gustav Davidi kohta.

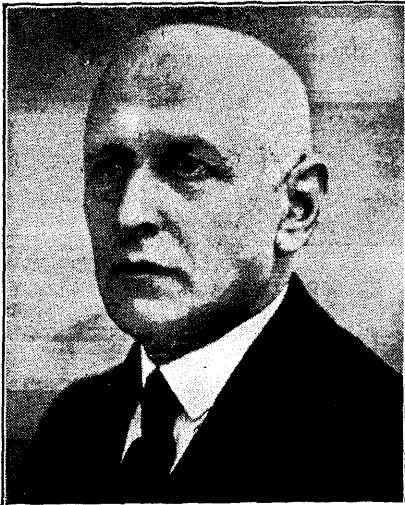
Gustav Davidil oli õigus mureta vana-duspäevile, kas või üürikesele puhkusele oma sõprade ringis. Vägisi kipuvad keelele etteheited neile asutusile, kelledest olenes selle võimaluse andmine ja kes selle ometi jätsid tegemata.

Gustav David oli inimene, kel ei olnud vaenlasi. Kõik, kes temaga lähemalt tutvusid, pidid teda armastama. Endla teatri arvurikkas peres oli vana maestro igale heaks sõbraks ja seltsimeheks.

G. Davidi surm on suureks kaotuseks Endla teatrile.

Gustav Davidi matusetalitus toimus 24. jaan. k. a. Endla teatri saalis suure rahvahulga osavõtul. Harva on Pärnus matuseil nähtud nii palju rahvast kui vana muusikajuhi G. Davidi muldasängitamisel.

*

Gustav David †

Aleksander Keller

Gustav David sündis 20. dets. 1871. a. (v. k.) Pärnus. Lõpetas Saksamaal Coburgis muusikakooli. Oli viilimängijaks Riias Läti teatris ja Linnateatris ning Peterburis „Aquariumi“ kontsertorkestris. 1893. aastast alates oli ta Pärnu linnaorkestri ja suvemuusika juht, muusika-

õpetaja ja õpilasorkestri juht Pärnu poeglaste gümnaasiumis ja muusikajuht Endlas. Sõjapäevil 1915/16. a. vaheajamuusika juht Estonia teatris. Pärast seda jällegi Pärnus. 1923. a. asutas ta Pärnu sümfooniaorkestri.

Aleksander Keller 10 aastat laval

Kümme aastat lavaelu kutselise lavategelasena täitub käesoleval kuul Narva Teatri näitlejal Aleksander Kelleril, kes evib suure populaarsuse niihästi laval kui ka igapäevases elus, seda enam, et juubilaritöö kutselise näitlejana on möödunud ainult ühe teatri, Narva Teatri, juures.

A. Kelleri senine elukäik on kirev. Sündinud Riias 16. novembril 1901, õppinud Peterburis, lõpetanud gümnaasiumi Pärnus, kandsid elulained noormehe Narva, kus „veerev kivi hakkas kasvatama samalt“. Teatriviirvi tulvab Kelleris juba noorpõlvest. Ei möödu ühtki koolipidu, kus poleks laval Kellerit, hiljemgi Narva asudes otsib ta kohe üles esimese lähima teatritrupiga organisatsiooni ja hakkab lööma kaasa. Asjaarmastajate lavalt leetaksegi K. ja antakse talle Endeli osa „Kikerpilli linnapeas“. See on 1926. aastal. Sellest peale jääbki Keller Narva lavale, tehes kaasa kõik Narva Teatri langused ja tõusud, liües kaasa peaaegu igas lavastuses, olgu see siis sõna- või muusikalavastus, ja maitstes provintsinäitleja kesist

leiba sedamööda, kuidas võimaldas seda teatri kassa.

Kuigi Kelleri kaasamängitud lavastuste arv tõuseb kaugelt üle saja, meeldivad Kellerile endale enam operetiosad, milliseid selles arvus on olnud 30. Esimese suurmenu K. saavutas „Meedis“ Lüidigi lavastusel ja sellest peale on juubilar olnud iga opereti asendamatu noorkoomik.

Hiljetükkidena, milliseis Keller oma mänguga ja sihvaka kujuga on eriti silma paistnud, võiks mainida operette „Dolly“, ja „Viktooria ja ta husaar“, sõnalavastusi „Kraavihallid“ (linnaurle), „Elav kapital“ (kunstnik), „Majesteedi sinised silmad“ (sandarmiohvitsar) jne.

Kuigi palgaolud provintsiteatris ning eriti Narvas pole kunagi olnud ega ole tänapäevalgi hiilgavad, ei suuda see siiski sundida inimesi, kelle soontes voolab teatriviirvi, murdma truidust oma armastatud alale. Sellaste hulka kuulub sajaprotsendiliselt ka Keller, ja me loodame, et näeme teda veel kaua-kaua Narva laval — rõõmuks piirilinna teatripublikule.

Teatrite töomailt

ESTONIA

„Mikumärdist“ Estonias. Pärast esietendust Vanemuises on H. Raudsepp oma „Mikumärdi“ juures teinud veel mõningad korrektuurid ja muudatused, milliseid arvestatakse Estonia lavastuses. „Mikumärdi“ mõnel osal Estonias on kaks täitjat — Jooram: Vaino ja Lipp, Maret: Vaarmann ja Laanekorb, pops: Laur ja Jõgi. Lavastanud „Mikumärdi“, on Estonia oma laval näidanud H. Raudsepa kogu lavakirjandusliku toodangu.

Rosalie Hladeki tantsude õhtud. Lähemal ajal esineb Estonia laval Rosalie Hladek, Hellen-Laxenburgi tantsugrupi juhataja, keda üks Viini leht nimetab „peaaegu imeks“.

Maria Maksakovat, Nõukogude Vene paljuimeteldud Karmenit, on lootus maikuuks näha Estonias.

Ballett „Pähklipureja“ (Tšaikovski muusikaga) jõuab Estonias esietendusele 19. märtsil. Võimalik, et „Pähklipurejat“ edaspidi hakatakse andma ühe õhtu kestes kõrvuti ka „Pajatsite“ resp. „Cavalleria rusticana“ga, milliste esietendus on 5. märtsil.

Pariisi Vene ooper korraldab sel hooajal suurema ringreisi, mille kavasse kavatakse võtta ka rida võõrusetendusi Estonias.

„Oi, noorus“ ringreisile. Estonia draamatrupp korraldab hooaja kestes O'Neill'i komöödiaga „Oi, noorus“ kolm väljasõitu: 1. Rakvere — Narva — Tapa; 2. Tartu — Valga — Võru — Petseri; 3. Viljandi — Paide — Pärnu.

VANEMUINE

Tartu publiku innukas osavõtt teatrietendusist näitab, et Tartu ei olegi meie kõige halvemaid teatrilinnu, nagu see on kogumaaliseks kestvaks arvamiseks. Jaanuaris anti vaid 2 uut esietendust: Hugo Raudsepa „Mikumärdi“ ja L. Anzengruberi „Sü-

P. Tšaikovski ooper „Padaemand“ Estonias

Näitejuht — H. Kompus, muusikajuht — R. Kull, ballettmeister — R. Olbrei, dekoratsioonid — A. Tuurand
Hermani osas Karl Ots

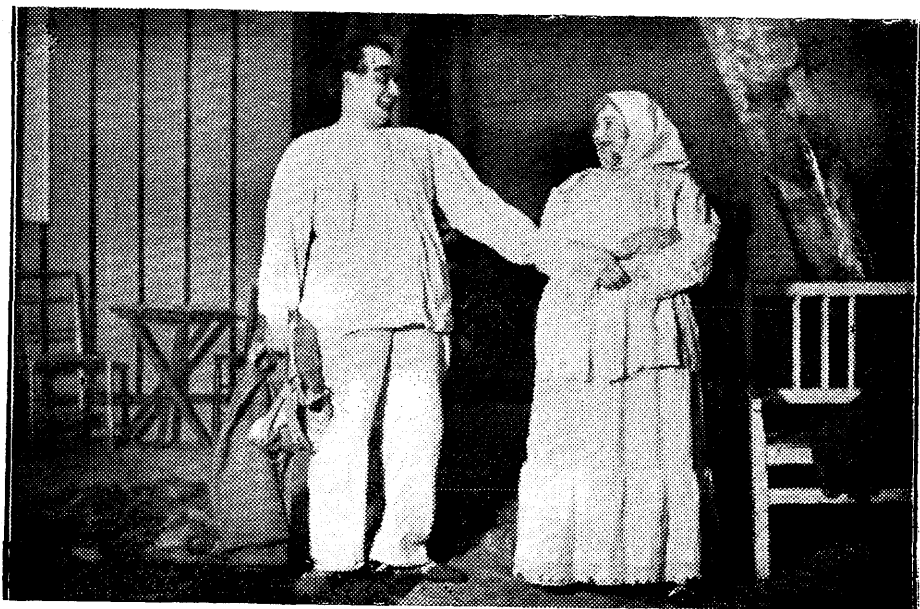

N. V. Gogoli „REVIDENT“ Estonias

Näitejuht — P. Põldroos, dekoratsioonid — A. Tuurand, kostüümid — A. Mõtus. Pildil — lõpustseen.

dameuss“. Viimane teos võeti repertuaari etteütleja pr. Armilde Pöder'i 25-a. tegevuse juubeliks ja seda mängiti jaanuaris vaid 1 kord. Sellest hoolimata on jaanuarikuu etenduste maksuliste vaatlejate arv 7912 inimest möödunud hooaja 5789 vastu. Etenduste üldtulu oli möödunud hooajal Kr. 2725.40, käesoleval hooajal Kr. 4315.90. Nii on siis publiku osavõtt tugevasti tõusnud. Ühtlasi näib ka, et on saavutatud tihedam kontakt publiku ja näitelava vahel. Käesolev hooaeg peaks ka tõendama, et ei mingisugusel kunstialal ole kunstniku ja ta loomingu ning selle kasutaja (publiku) vahel üksteisest sõltuvam kui teatris. Väga sageli peavad teatrid oma repertuaari korraldama publiku nõuete kohaselt, kuid käesolev hooaeg tohiks näidata, et teater võib ka publikut ümber kasvatada. On ju aastaid vana arvamine, et kõige suuremaks operetipooldajaks linnaks on Tartu ning et siin ei saa peaaegu üldse muud mängida, sest sõnalavastuste etendustele publik lihtsalt ei tulevat. Käesolev hooaeg on selle arvamise põhjalikult muutnud. Senini antud 12 uuslavastuses on operette lavastatud vaid 1, kuid etendustest osavõtt on ometi suurem möödunud aasta omast. Nii-siis on teater suutnud mõjutada ja juure võita ka Tartus asuva tõsisema publiku.

Tõsisema publiku maitse määramiseks oleks vaja teada saada ta soove ja arvamisi. Teatri juhatus on ilmutanud vastavaid üleskutseid, kuid kahjuks on olnud publiku poolt reageerimisi hoopis vähe. Jääks üle publiku hinnangu aluseks võtta etenduste läbilöövust ja küllastajate hulka, kuid ka siit saadud tulemused ei anna õiget pilti sellest, mislaadne peaks olema teatri järgneva hooaja repertuaar. Kahtlemata peab teater arvestama seda osa publikut, kes oma intensiivse teatriküllastamisega on sellelaadsete etenduste lavaletoomise toetajaks. Teisest küljest aga võiks ainult läbilöövate tükide repertuaari võtmisega teatri üldise nivoo viia alla. Teatril oleks siin suur abi arvustusest, kuid, paraku, Tartu arvustus on väga lahkuminev ja siit peab otsima tõe südametunnistuse järgi. On veel küllaldaselt arvustajaid, kelle kirjutatusis torkab silma sihilikkus isegi teatrist eemal olijaile. Samuti on, ühe teatriarvustaja enda ütluse järgi, ka veel ajalehti, kes avaldavad ainult neid arvustusi või kirjutusi teatri kohta, mis on mahategevad. Sest mida ütelda või kõnelda tükist või teatrist, kus kõik on korras? Teater võib arvustust võtta tõsiselt ja seda arvestada kui publiku ja avaliku arvamise esindajat ainult siis, kui arvustus on autoriteetne ja üksmeelne. Muidugi on Tartuski olemas arvustaja kõrget väärivaid arvustajaid, kes aitavad leida sünteesi publiku ja teatri seisukohtades. Arvustajail on käes mõjukas relv teatri ja publiku kasvatamiseks. Seda peaks arvustus kasutama ning seda tegema ausameelselt.

H. Raudsepa uuendatud „MIKUMÄRDI“ Vanemuises

Näitejuht — Karl Otto, dekoratsioonid — V. Haas. Pildil: Jaak Jooram ja Mim Soekarask laupäeva õhtul

Tartu publiku intensiivne osavõtt jaanuarikuu etendusist tõendab, et Tartus võib teatrietendusi anda iga päev. Anti ju jaanuaris 32 etendust peaaegu vana repertuaari juures, sest, nagu ülal tähendatud, anti ju sisuliselt jaanuaris ainult 1 uuslavastus („Mikumärdi“), kuna 2-ne oli mõeldud ainult ühekorde juubelietendusena, mis heal juhul kord või paar tuleks kordamisele. Kahjuks pole seda uuendust Tartu kohta siiski võimalik varem teostada kui on valminud uus teatrisaal, sest praegune Vanemuine täidab ka rahvamaja aset ja saal kuulub esmaspäeviti, kolmapäeviti ja reedeti väljajüürimiseks seltsile. Sageli laiendatakse saali väljajüürimist isegi laupäevadele ja pühapäevadele. See asjaolu põhjustabki Vanemuiset viimasel ajal peaaegu järjekindlalt mängima laupäeviti 2 korda ja pühapäeviti 3 korda päevas.

DRAAMASTUUDIO

NOORSOOTEATER

Draamastudio Noorsooteatris toimus pühapäeval, 9. skp., Henrik Visnapuu „Kuue venna“ esietendus.

Teose menu esietendusel oli täieline ja ettekanne leidis haruldaselt sooja poolehoidu nii noortelt kui täiskasvanuiltki vaatlejailt. Sagedased aplausid katkestasid ettekannet.

Näib, et „Kuue vennaga“ autor on leidnud õige kontakti publikuga, ja „Kuuele vennale“ võib ennustada veel suuremat edaspidist menu kui seda oli möödunud hooajal sama autori „Maa-alustel“.

H. Visnapuu kirjutab „Kuus venda“ samanimelise muinasjutu aineil ja see on temal arvult juba teine noorsoonäidend. H. Visnapuu asus kirjutama lastenäidendeid meie rahva vaimuvara aineil just seepärast, et teha lõpp meie laste jaoks lavastata-vaile magedaile lastenäidendeile, mis sugugi ei vasta meie rahva mentaliteedile.

Publiku haruldaselt soe poolehoid tõendab, et nii autor kui ka teater on valinud sellesuunaliste noorsoolavastuste esitamisel õige tee.

Peab eriti rõhutama seda asjaolu, et „Kuue venna“ loomisel ning rahvusparasuse allakriipsutamisel esineb kolme eesti autori kaastöö. Nii esinevad kaasautoreina helilooja Eugen Kapp rahvaviiside motiividel loodud muusikaga ja Gerd Neggo, kelle koostatud on tantsud. Erilist tähelepanu kõitsid E. Kapp'i tormimuusika ja G. Neggo labajalavalss.

H. Visnapuu „KUUS VENDA“ Draamastudio Noorsooteatris
 Lavastus — L. Kalmet, dekoratsioonid — P. Randvee, muusika — E. Kapp, tantsud — G. Negro
 Pildil: kuus venda ja õde

Nimetatud kolme autori loomingu püüet on püüdnud omalt poolt rõhutada ka lavastaja Leo Kalmet hästi sekundeerivate stiilsete dekoratsioonide (Pärn Raudvee) ja kostüümidega (Karin Luts),

Ka arvustus on nimetatud ettekandele suhtunud hindavalt. Nii kirjutab Leo Soonberg „Uues Eestis“: „Eriti kiiduväärt on asjaolu, et meie oma rikast muinasjutu valdkonda on lastetükeks kasutama hakatud. Igatahes eeskuju, mis järeletegemist nõuab. On ju need lüües ja meie hingelaadile võõrad saksa printsesside ja kuningapoegade lood kõiki ära tüüdanud, mitte üksi tõlgetes, vaid ka meie oma lastenäidendite autorite serviilses järeleaimamises. Leo Kalmetil on suur vilumus lastetükkide lavastamisel. Veelkordse tõenduse saime „Kuues vennas“. Kuna teoses on ohtralt laulu ja tantsu, siis aitab see juba ise lavastajal pilti kirevamaks ja mitmekesisemaks muuta.“

„Vaba Maas“ kirjutab H. V.: „„Kuue venna“ lavastusele oli Draamastudio pühendanud erilist tähelepanu. Suure hoolega olid valmistatud kostüümid kui ka dekoratsioonid ning teose elustamiseks oli ka appi võetud muusika ja tants.“

„Uudislehes“ kirjutab R. K.-P. muuseas: „...siin on väga palju tarvitatud meile lähedast muinasjutulist ainetikku ja rikkalikult kasutatud rahvalikke väljendusi. Midagi oma st on siin, võrreldes laenatud lastenäidenditega. Eriliselt aga tahaksin hinnata näidendi muusikalisi-laululisi omadusi. Noor hra Kapp on rahvaviiside motiive õnnelikult käsitanud ja süda läheb soojaks neid kuulates. Nii vaeslapse laul esimeses pildis, nii õe kiigelaulud, nii mitmed momendid orkestrilt jne...“

Esietendusel viibivate paljude täiskasvanud näitlejate poolt avaldati arvamist, et seda teost kõlbaks etendada ka eraldi neile täiskasvanuile, kes on viisirikka laulmängu pooldajad, kuigi see on loodud muinasjutu aineil. Eeltoodut arvesse võttes tahab teater kaaluda võimalust mõnd etendust korraldada eriti vanemale publikule selle eesmärgiga, et tutvustada lastevanemaid sellega, mida nimelt noorsooetendused noorsoole pakuvad.

August Kitzbergi „Neetud talu“

Aug. Kitzbergi „Neetud talu“ on võetud repertuaari selleks, et noorsoole ja ka vanemaile teatrikülastajatele anda aegajalt meie oma klassikuid.

Võõrdumine maast ja tööpõlgamine ei ole käesoleval hetkel enam nii akuutne, kuid see on siiski väga valus ja vajaline probleem. A. Kitzberg oli esimene, kes selle

H. Visnapuu „KUUS VENDA“ Draamastuudio Noorsooteatris
 Lavastus — L. Kalmet, dekoratsioonid — P. Randvee, muusika — E. Kapp, tantsud — G. Neggo
 Pildil: tantsustseen

probleemi tõsiselt ja teravalt algatas. Nüüd omame oma repertuaaris rea sellele teemile kirjutatud teoseid. Oma tabavusega ei ületa nad vanameistrit, seegi annab õigustuse lavastada uuesti seda näidendit.

A. Stefani „Messiina kingsepp“

„Messiina kingsepa“ peateem on omalaadi tõe ja õiguse otsimise probleem. Kui Messiina prints kehastab eneset ametlikku kohtumõistmist ja ametlikku õigust, siis tema vastane, kingsepp, kehastab kohtumõistmist südametunnistust ja inimlikku tõtt mööda, ausa ja tähelepaneliku kodaniku arusaamise järgi.

Autor, kel näib olevat palju humaansust ja psühholoogilisi teadmisi ja kes näib olevat kodus ka kriminalistikas, veenab meid oma näidendis muistsest Messiina minevikust, et nii ametliku kui ka tõtt taoteleva ja südametunnistusliku kohtuotsuse järele võib kohtuotsus osutuda ebaõiglaseks.

Sellest seisukorrast lähtudes võiks „Messiina kingsepa“ pealkirjaks olla ka „Inimene, ära mõista kohut“. Igatahes näeme huvitava näidendi käigus, et nii, kuidas ka ei lähenetaks tõe ja õiguse probleemile kohtumõistmises ja inimese süüditunnistamises, ei või iialgi olla kindel, et otsus on tingimata õige.

Väga paljudes näidendis on käsiteldud seda probleemi, kuid A. Stefani, kelle „Messiina kingsepp“ läks Milaanos ja mujal hiilgava eduga, käsitleb seda täiesti uudsel ja omapäraselt. Me näeme, et kauges ajahäämaruses pakitsesid inimestes samad tõe ja õiguse probleemid, mis meiegi aja ühiskonnas.

Lavastus — Paul Sepp, dekoratsioonid ja kostüümid — P. Linzbach.

August Gailiti „Nipernaadi“ Andres Särevi dramatiseeringuna

Kõigi poolt armastatud A. Gailiti „Nipernaadi“ jõuab lavale järgmise lavastusena Draamastuudio kunstisepisest Andres Särevi dramatiseeringus ja lavastuses. A. Gailiti romantilis-realistlik boheemilase tüüp Nipernaadi on juba ammu katsetanud leida teed teatripubliku ette. Nüüd on Draamastuudio poolt tehtud tõsine katse anda lavakehastust sellele meie Gösta Berlingile.

Igas eestlases elab alateadvuslikult ränduri ja romantiku tung. Nipernaadis elab see tung end välja. Kui ei oleks karmi reaalsust ja pidurdavaid tõkkeid, kui palju oleks Nipernaadisid! Seepärast on Nipernaadi tüüp nii armastatud.

Lavastaja — Andres Särev. Dekoraator — Pärn Raudvee.

Eduard Vilde „MAHTRA SÕDA“
Töölisteris

Dramatiseering — A. Särev, lavastus P. Põld-
roos, dekoratsioonid — H. Tamm

Pildil: Völlamäe Päärn (A. Särev), ta ema
(A. Tamm), Kubja Prits (O. Põlla), Huntaugu
Mihkel (R. Bauman) ja parun (P. Põldroos)

TÖÖLISTEATER

„Mahtra sõja“ dramatiseeringust

Oma esimese dramatiseeringu Ed. Vilde „Mahtra sõjast“ kirjutas Töölisteri näitejuht Andres Särev 1933. a. kevadel Mahtra sõja 75. aastapäeva mälestuspüstitusteks. Ja seda mängiti dramatiseerija juhtimisel sama aasta 4. juunil vabaõhulaval Mahtra mõisa karjalauda varemeis — tegelasteks kohalikud asjaarmastajad-näitlejad kõigist neist Juuru kihelkonna valdadest, kes Mahtra sõjast olid osa võtnud. See esimene dramatiseering A. Särevil koosnes 6 pildist ja tegevus arenes ning lõppes täpselt romaani faabula järgi.

A. Särevi teine „Mahtra sõja“ dramatiseering, mis nüüd Töölisteris tuli ettekandele, läheb eelmisest mitmeti lahku. Lavastaja huvides on siin kõigepealt tegevus 6 pildi asemel jagatud 16 pilti ja need koondatud 3 vaatusse. Teiseks on teose faabula kontsentreerimise ja süžee kondenseerimise huvides tegevuses kaotatud vahe kahe valla (Vaitla ja Mahtra), kahe mõisniku ja kahe opmani vahel. On võetud peategevusse ainult üks vald (Mahtra), üks parun ja üks opman. Kolmandaks ei lasta dramatiseeringu lõpp-pildis Völlamäe Päärnal enam karistusest pääseda Vaitla noorparuni armust, nagu see on nähtud romaanis, vaid ta peab võtma vastu oma hoobid ja minema Siberisse „teenitud“ karistust kandma. Pastor Bergi „matuse- ja noomituskõne“ lõpp-pildis on koostatud arhiivi andmeil.

KANNEL

Esimene pool Kandle teatri hooaja tegevusest on möödunud enam-vähem rahuldavalt. Olgugi et hooaja algul rida tegelasi lahkus Võrust teistesse teatritesse ja teatril tuli oma jõud suurel määral reorganiseerida ning rakendada noori jõude võib-olla raskematesse ülesannetesse kui see algul soovitatav, on siiski töötulemused olnud kõigiti positiivsed. Hooaja esimesel poolel on rambivalgusele pääsnud viis esietendust, ja nimelt: hooaja avatükina lavastati Aug. Mälgu „Mees merelt“, millele järgnes Arno Raagi „Mässu vaim“, järgmisena tuli lavale H. Knopfi operett „Suudlemata Eeva“ ja siis Võru teatripubliku erilist tähelepanu leidnud Otto Indingi „Inimene silla all“. Viimise esietendusena hooaja esimesel poolel lavastati vanameister Fr. Lehäri operett

Eduard Vilde „MAHTRA SODA“ Töölisteatris
Dramatiseering — A. Särev, lavastus — P. Põldroos, dekoratsioonid — H. Tamm
Pildil: Siberisse määratute jumalagajätt omastega.

„Mustlase armastus“. Eelmiste aastate repertuaarist on korratud Enn Vaiguri „Kraavihallid“ ja operettidest „Viktooria ja ta husaar“ ning „Montmartre'i kannike“.

Hooaja teine pool algas O. Lutsu - A. Särevi „Vaikse nurgakesega“, mis leiab Võru teatripubliku poolt õige sooja vastuvõttu. Kuna O. Lutsu kujutatud tüüpe (saksa tantsid) liigub Võrus veel kaunis rohkesti, siis leiab „Vaikne nurgake“ palju suuremat poolehoidu kui möödunud hooajal samade autorite „Tagahoovis“, mis sai Võru teatrielus otse sensatsiooniks.

8. skp. pühitses Kandle vanim tegelane Johannes Lampson oma 25-a. lavategevuse juubelit mispuhul tuli uuesti ettekandele Hugo Raudsepa vana „Mikumärki“, mis on olnud ja jääb nähtavasti võrukeste lemmiktükiks. Juubilar esines Jaak Joorami osas, mis on selle andeka ja mitmekülgse näitleja parimaid osi ta suurearvulises kujude seerias. Juubelietendus möödus viimse kohani väljamüüdud maja ees ja juubilar sai publiku poolt õige rohkearvuliste kingituste ning õnnitluste osaliseks.

Lähemal ajal märgib ka teatri kauaaegne näitejuht Erich Bergman oma 20-a. kutselise lavategevuse päeva.

Praegu on teatril kibedad harjutused Louis Verneuli ja Georges Berri „Maksu-maksjate kooliga“, mis näeb Võrus esimest korda rambivalgust 22. skp.

KURESSAARE TEATER

Möödunud sügisel algas teater näitejuhi Riivo Kuljuse juhtimisel tegevust teatud „autonoomiaga“, — oma põhimääruste alusel ja oma valitsusega eesotsas.

Uus kord ongi osutunud asjale kõigiti kasulikuks. Võrreldes eelmiste aastatega on nii lavastuste kui ka etenduste arv tõusnud — keskmine osavõtt ja ühes sellega ka kassa tulud on suurenenud. Samuti on ka kunstilisest küljest tehtud edusamme. Näitlejaskonda on täiendatud, rida noori välja õpetatud. Teatri töö käib igal äripäeval — ja etendusi antakse 1—2 korda nädalas. Ka publik on teatritele pöördunud rohkem tähelepanu — juba hooaja algul läks korda kohalikule intelligentsile müüa suur hulk abonentkaarte ja seega kindlustati esietendustele alati täis maja.

Hooaja esimesel poolel anti kuus lavastust: sõnal. Adsoni „Elav kapital“, Mälgu „Mees merelt“, Agapetuse „Olen ma sattunud haaremi“, V. Baumi „Hüipiknukkude meister“; operettidest „Marion“ ja „Armsam kõigest kodutalu“.

Sõnalavastustest sai erilise menu osaliseks „Mees merelt“ ja lastenäidend „Hüppiknukkude meister“. Operettidel oli — nagu ikka ja igal pool — alati täis maja.

Hooaja teisel poolel on kavas: Ed. Wallace'i krim.-näid. „Võlur“, mille esietendus oli 8. veebr. Vabariigi aastapäevaks tuleb esietendusele Saare noor-kirjaniku Rahula „Randvee ja Mäe“. Opereti „Mustlase armastuse“ proovid on käimas. Peale nende nimetatute on kavas veel: „Kuningal on külm“, „Hurraa, Toonekurg tuleb“ ja üks lastenäidend. Eeloleval suvel on teatril täita suur ülesanne: korraldada Kuresaare Eesti Seltsi 50 a. juubeli pidustuste puhul suurem vabaõhuetendus.

TAMSAJU NÄITETRUPP

Teatrielu maal on viimasel aastal teinud jõudsaid edusamme. Ajast, millal kutselised teatrid on annud etendusi ringreisidel igas Eesti maanurgas, on huvi tõsise töö vastu järjest tõusnud. Repertuaar on paranenud, lavadele ja nende seadistele on pöördud suuremat tähelepanu.

Kui omal ajal üks tuntuimaid teatriarvustajaid tähendas, et ei ole mõtet maateatri kui niisuguse kohta kõnelda mingist taseme tõstmisest, kuna seal ei olevatki mingit taset, siis tundus paljudele, et säärane väide on ühekiilgne ja pealiskaudne. Ei ole usutav, et ainult need, kes liiguvad kutseliste teatrite lavadel, oleksid võimelised lavategelased — vist suurem osa inimesist peab leppima juhuslike elukutsetega ja mitte sellega, millele nad võiksid olla kõige kohasemad.

Nii on õnneks maaldi neid, kes kohalikus seltskonnas oskavad teatritegevust arendada aja- ja võimaluste kõrgusele.

Häid rahvamaju on, tänu riiklikele mõjutustele ja toetusile, viimasel ajal püstitatud palju. On aga ka neid kohti, kus seltskond ükski ja omal jõul on haaranud asjast kinni.

Nii ehitati Tamsalus 1933. a. sügiseks nägus seltsimaja endise mõisa härrastemaja müüridele, muretseti sisseseade avarale lavale ja asuti hoogsasti ja tõsiselt korrapäraste etenduste andmisele.

Sel majal ei olnud aga püsi: juba järgmise aasta jõululaupäeval viis tuli tuulega laiali kogu seltskonna vaeva ja töö.

Kuid eestlase visadus ja vastupanu andsid siingi endast hea tunnistuse. Juba 8 kuu pärast võidi pühitseda uut seltsimaja, mis on kaks korda suurem endisest ja oma moodsalt sisustuselt eeskujulikemaid maalavadeid.

Maja on kiviehitus. Selles on kõrge ja meeldivalt kodune saal ühes kõigi vajalike kõrvalruumidega. Millele aga on pöördud erilist tähelepanu, see on lava. Kõrguselt ja avaruselt võimaldab see kõiki seadiseid käsitada kiiresti ja hääletult. Laval on kaks ringhorisonti, neist üks must (Nõukogude Vene teatrite eeskujul), ja igasuguseid muid vajalisi esemeid, mis lasevad koostada dekoratsioonide ja piltide vahetuse paljudes kombinatsioonides.

Näitejuhiks on kohalik jaamaülem ja Tulet. Ühingu esimees A. Aherma, kelle energilisel eestvõttel ongi lahenenud moodsa seltsimaja küsimus nii kiiresti. Kohaliku dekoraatori ülesandeid täidab õpet. hr. Nõmm.

Märkimisväärne on veel asjaolu, et lava täiuseni viimiseks ehitati oma elektri-jaam. Lava elektriseade on kindlasti parimaid maal. Üksi filter-projektorite arv ulatub seitsmeni.

Läinud poolaastal lavastati Tamsalus J. Liivi „Ordumeister“, H. Vuolijõe „Koidula“, A. Adsoni „Iluduskuninganna“ ja A. Mälgu „Neitsid lampidega“. „Koidula“ lavastas instruktor Sooserv, kelle juhatusel samal ajal korraldati näitekursused.

Järgneva poolaasta kavas on veel: „Suudlus peegli ees“, „Korneville kellad“ ja „Mare ja ta poeg“.

Eelnenud lavastustest kahe esimese juures peatudes peab tähendama, et nende tükide, eriti aga „Koidula“, kavasse võtmise tingis aimuüksi Koidula osa tugev kehastaja Ag. Raiveti (Lindberg) näol. Ka järgneva poolaasta lavastusis, eriti aga „Mare ja ta pojas“, nähtub, et mängu raskuspunkt tugeneb Mare osa kandjal.

Tehtud töö ja head lavajõud on leidnud kohalikul seltskonnalt täit tunnustamist. Saal on olnud alati täis publikut, mitmele etendusele on nõutud kordamist.

Näitejuhi ABC

Näitleja töö lavastuses ja näitejuht

Paul Sepp

Enne kui minna proovide juure ning kõnelda nende tähtsusest ja tehnikast, on tarvis kõnelda sellest, kuidas näitleja peab töötama oma osa kallal, kuna ta töö on alanud juba lugemisproovidest saadik.

Arvamime, et just lava on näitleja loomingupeik, on ekslik. Luua midagi igal juhul, tellimise peale, on võimatu ja näitleja esinedes laval ühes või teises osas ei loo seda, vaid reprodutseerib varem tehtud loomingutööd. Ta tuleb etendusele valmide kujudega, täiuslike vormidega oma hingeavaldusis, kuna aga loomingu protsess nõuab ikka vastavaid tingimusi ja olukordi, mis võimaldavad tal kui looval kunstnikul süveneda enesesse, otsida vorme ja kujutlusi nende elamuste ja kujudele, mis nagu läbi udu kergivad ta enese hinge sügavustes.

Ollakse arvamises, et liiga sügav juurdlemine osa kallal nagu kustutaks elava hinge leegitsemise, et otsesid inspiratsioonipuhanguid, mis hingestavad mängu, on võimatu suruda varem väljamõeldud mängu raamidesse. Sealjuures ei vaielda osa kallal töötamise vastu üldiselt, eriti teksti õppimise vastu, kuid eitatakse tooni, žestide ja muu põhjaliku väljatöötamise tarvidust, arvates, et etendusel, mängu ajal, näitlejal iseenesest ilmub väljendusriikas toon ja žest, — tähtis on vaid leida need õiged tundmused, millega näitleja peab mängima.

Ollakse ka just vastupidises arvamises, et oma mängus näitleja ei vaja elamusi, et ta mäng on mõistuse produkt — ta pisarad ei tule südamest, vaid ajudest, kuna ta ise peab jääma külmaks ja tasakaalus meistriks, kes liigutab, vapustab ning vaimustab vaatlejat, jäädes ise väljaspoole erutusi ning tundmusi. Mõistus ja tehnika (meisterlikkus) — see on tõelise näitleja mängu meetod. Küsitakse, et kui näitleja tõesti oleks loomulike tunnete valdkonnas, kas ta siis võiks mängida üht ja sama osa kaks korda järgemööda samade tunnete sügavusega ja sama eduga? Väga temperamentne ning tundmusteküllane esietendusel, oleks ta kolmandaks etenduseks juba tühi ning külm nagu jää.

Näitlejad, kes oma mängus jäävad lootma oma sisemisele impulsile, intuitsioonile, kes loodavad päästa end oma tunnetega, avaldavad oma mängus ebakindlust ja ebaühtlust. Ärge lootke sääraseilt näitlejailt mingit tervikkust; nende mäng on kord jõuline, kord mannetu, kord tüline, kord külm, kord labane, kord ülend-

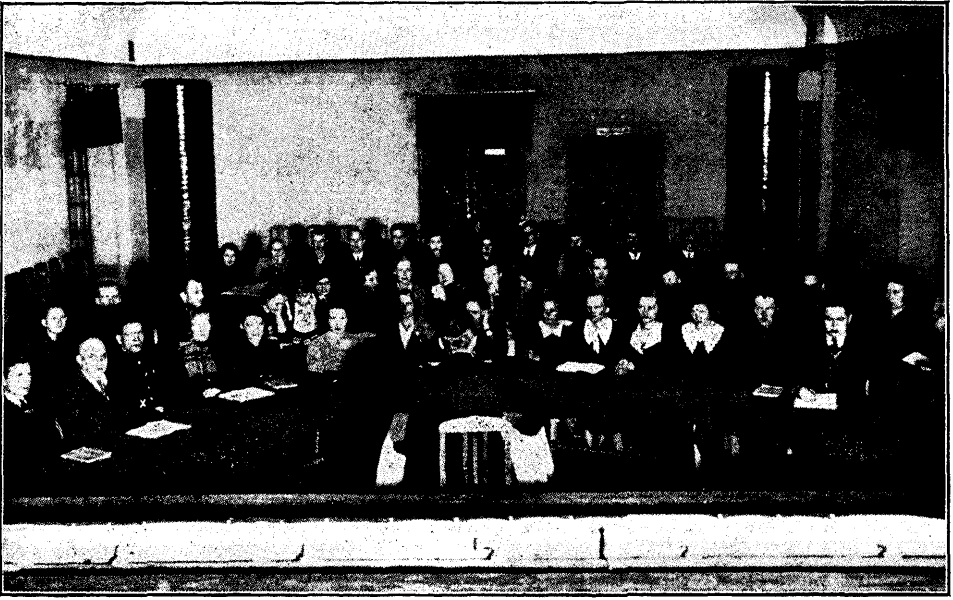
KARL TRIIPUS,

märkis 14. veebruaril oma 60. sünnipäeva. K. Triipus algas oma lavalist tegevust Wiera näitetrupis ja oli koos A. Kongsaga ainukesed, keda K. Menning võttis sealt oma koosseisu. Praegu erus.

dav. Täna nad kukutavad läbi sama koha, mis neil alles eile hülgavalt õnnestus, ja ümberpöörduvad.

Kuid näitleja, kes on oma mängu põhjalikult läbi mõtelnud, kes on õppinud tundma inimese loomust, vankumata jälgendes mingit ideaalset eeskujut, juhitud oma kujutlusvõimest ja mälust — säärane näitleja on igal etendusel oma ülesande kõrgusel: kõik on tal läbi kaalutud, läbi mõeldud ning oma loogilises järjestuses. Ta deklamatsioonilis ei ole monotoonsust ega dissonantsust. Ta tunneis on loogiline tõus ning loomulikud puhangud ja vaibumised. Säärane näitleja on vaba igasugusest mõjutusest, ta on nagu peegel, kus näeme ikka sama täpsusega samu esemeid.

Muidugi küsimusele, kas võib näitleja oma mängus minna täielise eneseunustamiseni, heites kõrvale igasugused arutlused ja kaalutlused, andudes vaid tunnete mõllule ning loomingupeiktaasile, ei või olla muud vastust kui eitav. Sest sel puhul lava muutuks kakkuste ja tapluste talermaaks, rääkimata sellest, et näitlejate mäng kaotaks igasuguse kunstilise väärtuse ning kujuneks tooreks reaalseks. Kuid säärast eneseunustamist ei nõutagi näitlejalt: siin võib jutt olla vaid sellest

Tamsalu näitetrupi näitekursused
Pildil x mägitud näitejuht A. Aherma

erutusest, mis on omane igale kunstnikule, kui ta tunneb, et teda jälgib vaatesaalist tuhat paari silmi, sellest erilisest eksaltatsioonitundmusest, mis paneb kõik näitlejatund hõlpsalt helisema võluvate helidena. Seda kõike ei tohi ei unustada ega välja heita.

Näitleja töö osa kallas võiks areneda umbes säärases loogilises järjestuses:

1. Tutvumisjärg (autori ideesse süvenemine ning ainete kogumine).

2. Loomingujärg (tüübi kujundamine teadvuses).

3. Katsetamisjärg (tüübi kujundamine proovidel).

4. Loomingu taastootmine (tüübi kujundamine etendusel).

Esimeses järgus suurem osa näitleja tööst kuulub mõistusele: ta vaatleb tähelepanelikult autori idee arengut, arvestab kõiki märkusi ning selgitab nende tõelist tähtsust.

Teises järgus näitleja kannab üle enesesse selle inimese elamused, kelle kuju ta kavatseb luua, ta püüab kõik vajalised tundmused tuua lähemale oma hinge ning, kui see vähegi võimalik, saada vabaks oma isiklikkusest selleks, et elada üle teise inimese elamusi. See annab talle võimaluse sügavamini läbi tunda oma osa. Just säärane töö nõuab näitlejalt emotsionaalseid võimeid ja on üks raskemaid järke ta töös, sest siin on eriti tähtis, et näitlejal oleks küllaldaselt loominguinspiratsiooni, kuna see ei ilmu igakord tellimise

peale. Töö selles järgus on nagu roobaste seadmine, mille kaudu peavad suunduma näitleja elamused ning tunded antud osas. Pealeselle samas tööjärgus skitseeritakse või luuakse nende vormide visandid, millesse hiljem valatakse kõikide elamuste välised tunnused.

Kolmandas järgus need tunnete ja elamuste välised vormid saavad lõpliku silumise, inspiratsioon astub kolmandale plaanile, elamused teisele ja taastotev mälu asetub esimesele kohale. Ta näitab näitlejale, millised žestid ja poosid on kohased nendele elamustele ja tunnetele, mis olid leitud eelmises tööjärgus. Näitleja kunstiline kriteerium valib talle väljendusrikkamad vormid, silub puudused ning tuletab meele lava nõudeid. Kolmandas järgus näitleja seab roopad, mille kaudu suundub ta mäng. Siin juba algab näitleja kunstniku-looming — lavaliste väljenduste meisterlikkus.

Ja lõpuks, neljandas järgus, astuvad esile peaaegselt näitleja mälu ning närvide erutus ehk eksaltatsioon. Nüüd ei ole näitlejal tarvis laskuda tunnete sügavusse, on küllalt sellest, et ta kergesti neid vaid puudutab, kui juba mälu ise oma algatusel kutsus esile need välised vormid, mis on vajalised tunnete väljenduseks. Närvide erutus paneb näitleja hääle kõlama erilise tundlikkusega, silmad läikima erilise elavusega ning dünamiseerib kõik ta žestid ja poosid.

Tutvumisjärk. Autori ideesse süvenemine ning ainete kogumine.

Kõneldes autori plaanidesse tungimisest ei mõtle ma selle juures, et näitleja peab orjalikult jäljendama autori loomingu. Muidugi, ta peab arvestama kõiki asjaolusid, mis on autori poolt antud, kuid oma loomingu ta peab jääma vabaks ning kujundama tüübi nii nagu ta seda mõistab ja tunneb, kas see on õige või mitte. Väljades autori andmeid ta annab kuju, millesse ta on võimeline sisse elama, mis talle on lähedane.

Nii või teisiti, kasutades kirjanduslikke andmeid või näitejuhi seletusi, kuid ilmingimata lähtudes oma isiklikust arvamisest ja mõistmisest, tungib näitleja autori mõttesse. Tema ettekujutus on nagu udus kergivad ning elustuvad vähehaaval tegelaste kujud ja ümbrus, ilmnevad nende iseloomujooned.

Kuid seda on veel vähe. Tarvis on võtta autorilt ja ka näitejuhilt kõik näpunäited, kaalutella neid ja hinnata ning alles siis minna oma isikliku loomingu juure, kuju skitseerimisele. Siin on kasulik näitlejal oma osa-raamatusse kanda kõik märku-

sed, mis selgitavad vastavat teksti ja mida näitleja võib pärast arvestada.

Veel mõni sõna sellest, millist osa mängib kujutus selles näitleja töö esimeses järgus. Iga sõna, iga pisiasi lisab tahtmatult omalt poolt ühe tarvilise joone kujusse, mis elustub näitleja vaimusilma ees. Selles tööjärgus ei tarvitse näitlejal pingutada oma kujutusvõimet ja ka tähelepanelikult jälgida tema vaimus kerkivat kuju, — see on järgmise järgu töö, seni aga näitleja kogub vaid andmeid. Kuid võib olla julge, et ükski pisiasi ei jää märkimata näitleja kujutluses, sest ühes ta mõttega töötab ka ta kujutusvõime.

Loomingujärk, tüübi kujundamine teadvuses. Autor oma loomingu protsessis kujutab oma vaimusilma ees tervet pilti, ta kuuleb kõik sõnad, mida ta reastab paberile, ning näeb kõik liikumised. Sama võib ütelda ka näitleja loomingu. Siin me puutume kokku ühe tähtsa elemendiga iga kunstiloomingu protsessis, selle jõuallikaga, mis on peatingimuseks loomingu, ja nimelt looja kujutusvõimega. Enne kui minna edasi, katsume vaadelda lühidalt, millist osa mängib kujutusvõime inimese elus.

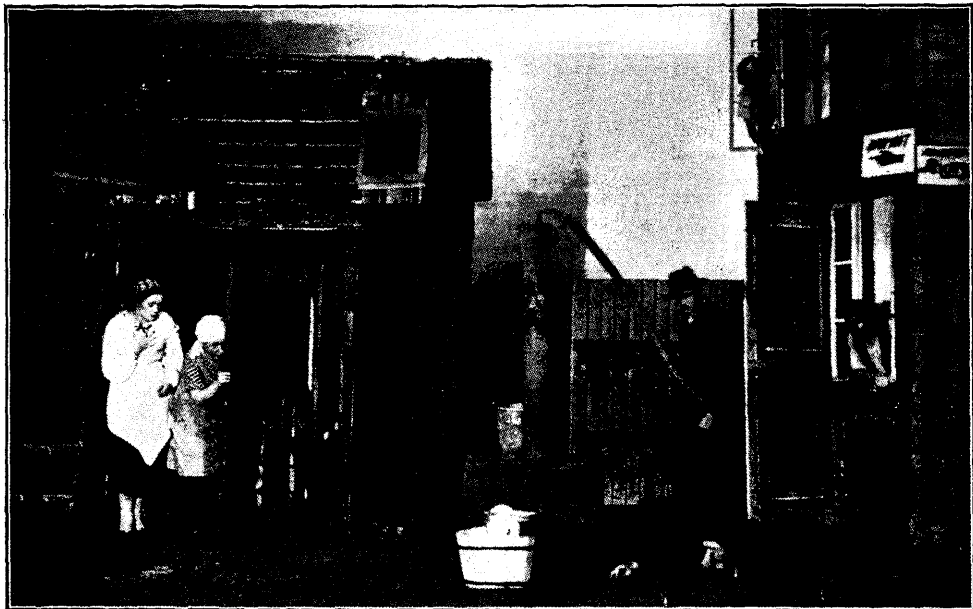
(Järgneb.)

O. Lutsu „VAIKNE NURGAKE“ Kandles

Dramatiseering — A. Särev, näitejuht — E. Bergmann, dekoratsioonid — A. Lepik

„Vaikne nurgake“ Kandles 1936 a. FSB 6-20PP

O. Lutsu „TAGAHOOVIS“ Ugalas

Dramatiseering — A. Särev, näitejuht — A. Meering, dekoratsioonid — J. Kangilaski

Arvustasin külateatrit

Heini veste

Viibisin äsja Avarnõmmel ja tutvusin sealsel kultuurühingu näitetrupi tegevusega. Jah, olgem õiglasel, tööd tehakse maal innukalt ja andumusega. Tullakse proovile sageli mitmeteistkümnelt kilomeetri kauguselt. Näitejuht vehib osi õpetada vestiväel. Külänäitlejad, palun väga, omavad sageli soove ja iseloomujooni, mis teevad näitejuhi elu raskeks. Määrad ühele ta võimete kohase osa, külakaunitar või kangema soo esindaja aga lööb sõrad vastu: temale meeldib hoopis teine osa. Kui seda ei saa, mängi ise, kui tahad. Ütled kellegi kohta arvustava sõna, jällegi kisa lahti. Et „ära ikka täida hinge, ma pole siin mõni palgaori“.

Juhin siis Avarnõmme tegelaste tähelepanu sellele, et maalavad või küläteater on arenenud tunnustamisväärses kultuuriteguriks, aga puudub õiglane ja asjatundlik arvustus.

„Arvustus,“ seletan, „ergutab ja kasvatab näitlejat. Kergendab näitejuhi tööd. Arge lootke, et suuril päevalehil jätkub ruumi külateatri arvustamiseks, seda peavad tegema provintsiühed. Ja mis mood see ongi, et igasuguseist laadakaklusist ja pisisündmusist kirjutatakse maailmatu mered-maad kokku, külateatrit aga mitte midagi. Või kui vahest harva vilksatab lehes midagi selletaolist, siis on see ikka samas stiilis ja vormis nagu paarkümmend aastat tagasi. Et näitlejad olid kõik oma kohtadel. Osad olid ilusasti pähe õpitud.

Võis märgata, et osad olid jagatud õigetes kätesse, jne.

Ons see kellegi arvustus?“

„Tõsi küll,“ nõustuvad Avarnõmme tegelased, „aga pole ju arvustajat. See rahvas siin ju ka nii hell, või sa julged kedagi puutada.“

„Õiglase arvustuse vastu ei tohiks kellegi midagi olla,“ rõhutan mina ja deklareerin: „Kirjutan isiklikult teie näitemänguõhust korraliku arvustuse!“

„Olge nii lahke!“ rõõmutsevad tegelased ja teatavad suuremeelselt: „Anname teile priipileti esimesse ritta.“

Pühapäeva õhtul olen varakult rahvamajas. Seisatan kassa juures, liigun jalutusruumis. Jälgin publikut. Kahiseb mööda priskeid külakaunitare, helendab moodikraesid ja läigatab lakk-kingi. Ära ütle midagi! Maal on juba kenake teatripublik. Keegi turjakas poisipõrik, nähtavasti mõni provintsi poksikuulsus, balanseerib pool tundi kontsaga mu väikesel varbal ja ütleb siis puhtas prantsuse keeles: „Pardonks!“ Viisakas rahvas. Kasvatatud publik. Arvustuse kirjutamisel peame meeles.

Äkki kõristatakse kusi kella, nagu oleks karta pommilennukit. Publik vajub müriinal saali. Ees tõugatakse toole ümber, tagumisel pingil seisab poisterida püsti. „Ärge ronigel!“ hõikab korrapidaja. „Teil on seisuplats.“

„Ja seisamegi sirtelt kui sõdurid!“ annavad poisid vastu ja seisavad edasi.

Vaatan, esimeses reas pole ühtki vaba platsi. Korrapidaja seletab: „Teie plats on seal keskel, aga seal istub oma kaasaga valla vägevamaid mehi, Kaeravälja Villem. Nad võtavad kahekesi kolm ja pool platsi endi alla!“

Koputab siis korrapidaja viisakalt Villemile õlale ja ütleb: „Peremees, kas saaks natuke koomale? Siin on arvustaja koht.“

Villemi vägev pea keerab nagu tanki soomustorn.

„Kelle kuradi koht? Kas minu pilet raha ei maksa? Ei hakka mina iga antsiku pärast oma eite õhemaks hõõveldama!“

Mulle tuuakse lisatool ja pannakse otse Kaeravälja rahva ette. Kell lärmab teiskordselt. Kirev eesriie lainetab tõmbetuules nagu muhulase seelik. Kellegi pruun kämmal hoiab hetkel etteütteleja kongi serva.

„Ah-haa!“ rõõmutseb publik. „Kusti kobis juba kongi. Nüüd hakkab varsti pihta!“

Panen bloki põlvele ja haaran väärrika viipega rinnataskust pliiatsi. Olen arvustamisvalmis. Siis aga ilmub mu kõrvale Kaeravälja Villemi kondiline koon.

„Olete mõni konsulent või?“ küsib peremees.

Ma ei saa vastata, sest eesriie tõuseb maailmatu raginaga, nagu kivipraami puri. Algab mäng. Aga, vaat kus häda, ma pole näinud ega kuulnud mängitavat näidendit. Kohutavalt suureks on paisunud näitekirjanduse kvantum!

Esialgu on laval nutuse häälega meesnäitleja, kes teeb käega sääraseid viipeid, nagu püüraks tal pea ümber herilase parv. Mees vuristab maha pika monoloogi. Siis ilmub lavale naisnäitleja, kes jälgib teraselt etteütteleja kongi. Ja nüüd hakkabki kongis kõmatama Kusti hääl, millele järgnevad järeלקajana naisnäitleja katkendlikud fraasid.

Kaeravälja Villem on laskunud mu toolikorjule ja haigutab kuumalt nagu keris.

„Tatistik olete või?“ küsib ta ajaviiteks. Ja viivu aja pärast lisab: „Mul poiss peab kah kodus seda korespotentsi anepit. Saadab suuri aruandeid tatistika büroole.“

Kuulen, et mujalgi publik ajab omavahel juttu. Poisterida tagumisel pingil põrutab, nagu ühest suust: „Kas täna nalja ei saagi? Pagana ümismine see on!“

Korrapidaja palub rahu. Keegi on lasknud saali punase peni. See punib toolidel vahel, kuni satub sabapidi kellegi kontsa alla ja pistab siis heledasti kilama. Saalis müriseb naer. Saadi ometi natuke nalja.

Aga naljavaesed ei olnud ka näidendi teine ja kolmas vaatus. Näidati söömingut, lõõmingut, naisevõtmist ja meheleminekut. Märkisin kõik ilusasti üles ja etenduse lõppedes ruttasin tulbaplatatilt vaatama, misnimelist lavastust mul õieti tuleb arvustada. Lugesin:

Johannes Lampson,

„Kandle“ vanimaid tegelasi, märkis neil päevil oma 25-a. lavategevuse juubelit

„Tirtsu Tooma täditütär Hillar Heljuste rahvatükk gitarrimängu ja löötspilli saatel.“

Puha uudne asi. Ausõna, ei ole varem kuulnud. Priskesti paisub eesti näitekirjandus!

Jälgisin viivu ka tantsu. Kaeravälja Villem oli aga kohe jaol: „Kuulsin, et olete arvestaja. Tulumaksu arvestate välja või? Ega neil siin seda rohiiti kuigi palju ole: tikuratsioonid maksid ränka raha.“

Ma seletasin: „Teie eksite, peremees, mina olen lehemees ja tahan kirjutada tänasest piduõhtust väikese artikli.“

„Kas sa kuule, või siis lehtepanija! Ma mõtlesin küll, et plehveter välgub käes, et küllap see üks peenemaid vigurimehi on.“

Villem ruttas oma kehakale kaasale kuulnud uudist teatama, kuna mina tegin minekut. Pannin kõik kirja, mis kuulsin ja nägin. Näitlejate kõrval arvustasin ka publikut. Sellest ei pääsegi mööda külateatri arvustamisel, kui taetakse seista arvustaja kutse kõrgusel.

Küll oli järgneval päeval kihinat ja kahinat! Leht käis külast külla, perest peresse ja käest kätte.

„Näete, milline elevus!“ rõõmutsesin. Avarnõmme tegelased aga andsid elutargalt nõu: „Soovitame teile siiski aegsasti siit kaduda!“

Sellest ma ei saanud aru. Mina ei liigu! Jälgin oma arvustuse mõju külateatri arengule.

Aga juba õhtul tuli Kõrgemäe Kusti — etteütteleja. Ta löi mulle lehe nina alla ja kõmatas:

„Kuramuse jama te siin kokku olete ajanud: Etteütteleja oleks pidanud seisma kõrgemal tasemel. Pean ma siis lae all kõlkuma, mis?“

Siis tormas tuppa Kepivalu Valter ja päris aru:

„Siin te kirjutate: Naispeaosaline oleks võinud olla kokkuhoidlikum villa ja vatiga. Mil-

leks ses osas peab esinema just nii korpulent-selt? Kleenukesem kaju oleks olnud palju sümpaatsem. Ma küsin, mis tont see tähendab? Kas arvate, et Härmajaagu Ellil neid loomulikke muhke ja mügaraid ei ole? Mina olen tema peigmees ja tean seda igatahes paremini. Tüdruk tõinab nüüd ühtesoodu, silmad punased peas. Mis õigusega te plameerite korralikku tütarlast?”

Üks eit tuli ja kisas, et tema tütar pole värvunud mokki. Kes aga tohtis niimoodi lehte panna?

Valmistusin kaitsekõnele, aga siis vajus aurava laavamäena väravast sisse Kaeravälja Vil-

lem. Ta mõirgas: „Siin seisab kirjutatult: Pole ilus, kui publikust keegi laskub elevandina cesisitujale kuklasse. Mina olen siis elevant, ah? Mina maksan pileti eest seitsekümmend viis senti — söimatakse läbi... Ma sulle, sandikelgu ohelikule, teen elevanti!”

Nüüd oli kõige mõistlikum demonstreerida koibade väledust. Tormasin jaama ja hüppasin liikuvale rongile.

Nii lõppes mu külateatri arvustus. Olen säilitanud siiski optimismi: tegin asjaga algust, küllap edaspidi külateatri arvustus hakkab arenema. Arvustusest pole mõeldav ükski teater.

„Teater“ on teatrihuviliste häälekandja linnas ja maal!

„Teatrit“ lugedes olete kursis teatrieluiga kodu- ja välismaal.

„Teater“ on odavam ja pildirikkaim kunstiajakiri Eestis! Aastakäik 2 krooni, välismaale 3 krooni.

Iga teatrisõber loeb, tellib ja soovib „Teatrit“ oma tuttavatele!

H. Visnapuu „KUUS VENDA“ Draamastuudio Noorsooteatris

Lavastus — L. Kalmet, dekoratsioonid — P. Randvee, muusika — E. Kapp, tantsud — G. Neggo
Pildil: stseen soome noia juures

Kroonika

VÄLISMAALT

● J. Swerlingi ja E. G. Robinsoni komöödia „Kübitsejate Klubi“ läheb juba kolmandat aastat lakkamatu menuga New Yorgis väljamüüdud majadele. „Kübitsejate Klubi“ saavutas ka Estonias mõni aasta tagasi hea menu, kusjuures peaosas esines võrratu humoori ja meeleolurikkusega Paul Pinna. Nüüd on see näidend võetud ka Praha teatrite mängukavasse, kusjuures Pinna osas esines koomik Vlasta Burian, kes eesti publikule on tuntud kino kaudu.

● Millöckeri operett „Kerjusüliõpilane“, mida aastate eest mängiti Estonias Alfred Sällikuga peaosas, tuli jaanuaris Viini Stadttheater'is ümbertöötatult uuslavastusele. Sisu on osaliselt muudetud, on võetud sisse päevakohaseid kupleid ja naiivne, vananenud tekst töötatud ümber. Muutmatuks on jäänud „Kerjusüliõpilase“ meloodiarikas muusika, täienduseks on toodud juure ainult mõned numbrid sama komponisti ühest teisest operetist, samuti on lisatud uusi tantse. Kriitika andis opereti ümbertöötamisele ääri tunnustuse ja publik võitis vastu uue lavastuse tormiliste kiiduavaldustega.

Olgu märgitud, et „Kerjusüliõpilane“ oli esimesi Viini operette, mida Nõukogude Vene operetiteatrid võtsid ümbertöötatult oma mängukavasse, hinnates eriti selle opereti muusikalisi väärtusi.

● Olga Scheimpflugovi uus näidend „Külm valgus“ („Kaltel Licht“), mille kohta autor tähendab, et teost võiks alapealkirjastada „Meeste komöödia“ või „Meeste sõprus“, tuli jaanuaris esilavastusele Viini Stadttheater'is ja võeti vastu publikult kestvate kiiduavaldustega.

Autorile, kes on ise näitleja ja on tuntud kirjaniku Capeki abikaasa, on õnnestunud naiseliku teravmeelsusega ja südamliku usutavusega joonistada kaht sõprameest, rikast vabrikanti ja kommunistliku meelsusega inseneri, keda seob sügav sõprus sõjaväljalt. Vabrikandist-sõber abiellub, ta naine armub insenerisse, tekib rida draamatilisi konflikte ja situatsioone, mida autor on osanud tabavalt kujutada. Lõpptulemusena kaotab naine mõlemad mehed, kuna meeste sõprust aastate pärast uuendatakse ja kinnitatakse uute sidemetega.

● Viini Burgtheater'is tuli jaanuaris 12-aastase vahemiku järele ettekandele uuslavastusena Henrik Ibseni draama „Nora“. „Nora“ esietendus oli Viinis mä-

letavasti 1906. aastal, kusjuures Helmeri osas esines kuulus Max Devrient.

● Viini Raimund-Theater, mis seni publiku vähesuse tõttu oli suletud, avati jaanuari keskpaigas, esialgu küll 2 kuuks. Esialgsete teadete järgi pidi avamine sündima „Mary Dugani protsessiga“, nüüd anti aga avaetenduseks P. Roseggeri „Die lustige Wallfahrt“. Järgmisteks lavastusteks on nähtud ette K. Schönherri rahvapäike „Der Judas von Tirol“ ja Fr. Franchi näidend „Der junge Wolf“.

● Pariisi teatrite direktorid otsustasid jälle kord oma teatrid sulgeda, et sel teel avaldada protesti kõrge lõbustusmaksu vastu. Teatrijuhatused on viimaste aastate jooksul teatavasti korduvalt streigi välja kuulutanud, ilma et nad oleksid asunud selle teostamisele. Sel korral ähvardavad nad aga asja tõsiselt läbi viia.

● Rändteatritruppe on Böömimaal tervelt 86, neist 41 tšehhi ja 45 saksa ühikut. Nende ühingu te ja näitlejate aineline seisukord on väga vilets, kuna kohade arv, kus nad võivad esineda, on võrdlemisi väike; ka konkureerivad nendega ränd- ja kohapealsed kinod. Kunstiliselt seisab mõni neist rändtruppidest kaunis kõrgel tasemel, teistel on kunstiline nivoo aga niivõrd madal, et näitlejate kutseühing keeldub neid oma liikmeiks võtmast.

On asutud altsiooni läbivõimisele, et võimaldada rändtruppidele paremaid töötamisvõimalusi ja ainelisi soodustusi.

● Sakslased korraldavad k. a. mais Münchenis riikliku teatrinädala. Propagandaminister Goebbelis määras teatrinädala organiseerijaks ja kava väljatöötajaks Baieri riigiteatri direktori O. Wallecki.

● Saksa ajakirjandus märgib Berliini teatrite tagasihinnatult klassikalise repertuaari juure ja iseloomustab seda nähtust kui klassikute renessanssi. Tervelt üks viiendik käesoleva teatrihooaja esimese poole teatriõhtuist kuulub kuuele nimele: Shakespeare, Schiller, Kleist, Goethe, Hebel ja Lessing (märgitud menukuse järjekorras). Ülejäänud õhtud jagunevad arvukate nimede vahel. Isegi erakorralise menukusega (üle 500 etenduse!) Böttcheri ajavõtetiikk „Krach im Hinterhaus“ ei saavuta sellast edu kui klassikud. Varem nähti klassikuid väheseis teatris ja need õhtud olid sallitud vaid kontsessioonina „mineviku suurustele“. Nähtavasti tasakülitatud positiivne näitekirjandus ei võta Saksas jalgu alla ja publiku nõu-

deile vastu tulles teatrid mängivad kunstiküpsset klassikalist repertuaari.

● Veebruarikuu ahul andis Praha Rahvusteatri külaskäiguetendus Pariisi „Comédie Française“. Kanti ette Alfred de Musset'i romantiline komöödia „On ne badine pas avec l'amour“ ja Paul Gerdaldy ühevaatuseline „Les grands garçons“. Külalised said hülgava menu osaliseks. Võõrustendus omab erilise tähtsuse selle tõttu, et see on esimene ametlik võõrustendus Prahas, kus prantsuse rahvusteater esineb terves koosseisus. Ennustatakse vastastikuste külaskäiguetenduste tihenemist Tšehhoslovakkia ja Prantsusmaa vahel.

● Viini Josefsstadttheater on otsustanud võtta oma pidumängude tsükklisse, kus kavatakse anda klassikuid uulavastuses ja uues dramaturgilises ümbertöötamises, muu hulgas ka Lessingi „Nathan der Weise“, kusjuures nimiosas esineks kuulub Albert Bassermann.

Lavastaja E. Lothar tahab uues lavastuses tuua esile „Nathan der Weise“ komöödia elemendid, kuna Lessing teatavasti on kasutanud Boccaccio motiive oma töö kirjutamisel. Selles stiilis viiakse läbi kogu lavastus, dekoratsioonid ja kostüümid. Lavastaja on selles asjas teinud pikemaajalise dramaturgilise töö.

Tsükkel avati teatavasti Grillparzeri „Oma isanda truu teenriga“.

Lähima uudisena tuleb samas teatris Hans Mülleri uudisteos „Kleiner Walzer in A-Moll“ (Väike valss a-mollis), mis käsitleb prantsuse luuletaja George Sand'i ja Chopin'i armavahekorra. Sellele järgneb ungarlase Lakatos'i komöödia „Kuninganna“, mis Budapestis saavutas hüglu menu.

● Prantslaste André Paul Antoine ja Maxime Lery komöödia „Väike ringmäng“ tuli jaanuaris saksakeelsele esilavastusele Viini saksa Volkstheater'is. Autorid omavad kerge ja sädeleva, täis teravmeelsusi, dialoogi. Tegevustik pole küll hoogus ega painduv, kuid autorite oskus kirjeldada kenat inimesi kenades tegudes, asetada neid omapärasesse ja fantastilisse raamistikku loob vaateleja soodsa meeleolu.

„Väikeses ringmängus“ noor Pariisi advokaat on petnud oma naist, kes selle peale mehe juurest lahkub. Abielulahutusest on möödunud aasta, kui Indiast saab külalisenäise ema. Ta ei tohi saada teada, et tütar on lahutatud. Naine tuleb palveta lahutatud mehe poole teeselda õnnelikku abielu ema mõnepäevase külaskäigu vältel. Mees, kes kunagi pole lakanud naist armastamast, on ettepanekuga nõus ja publik muigab rahuldutult, sest ta akitab, millega asi lõpeb. Mängust

saab tõe, naine tuleb mehe juure tagasi. Lõppüllatus on süiski olemas: selgub, et ema kõike teadis, kuna väimees oli kogu loo talle phtinud ja teda palunud appi naist lepitama.

● Uues Viini Operetteatris toodi jaanuari lõpul lavale rahvatükk lailudega „Essig und Öl“, mida Estonias mõne aasta eest mängiti „Suhkur ja sool“ nime all. Lavastus saavutas kestva menu.

● Viini Volksbühne toob veebruaris lavale Robert E. Sherwoodi uue komöödia „Palais royal“. Autor on meile tuntud „Waterloo sillaga“, mida mängiti Estonias.

● B. Shaw viimase näidendi „Miljonäritari“ maailmaesietendus toimus Viini Akadeemia-teatris. Shaw seab näidendi keskpunktiks kaks ühe mehe pärast võistlevat naist, miljonäritari ja vaese tüdrukut, kes ei tunne muud rõõmu kui seda, et inimesi teha õnnelikuks. Miljonäritar on abielus poksišempioniga ega suuda mõista, miks ta mees, kellele ta on annud vabaduse paisata tuule oma raha, eelistab vaest tüdrukut, kes mehe eest hoolitseb emaliku õrnusega ja kujub talle sviitrit kogu nelja vaatuse kestes.

Näidend on tüübiline ta autorilt: palju kõnelusi, teravmeelsusi, vaimukuste hõngu — võib-olla pisut liigseltki. Kuid Shaw's on midagi võluvast ja haaravat ning ta päästab alati olukorra mõningate ootamatute kõrvalkäikudega.

● New Yorgis asutatakse esimene filmimuuseum maailmas, mis oleks kuulsalt „Museum of Modern Art“ alaosakond. Materjalide kogumine ja ülesseadmine toimub tuntud inglise filmimehe ja -arvustaja Iris Barry juhatusel.

● Viini raadio korraldab suureulatustiku tsükli Shakespeare'i kuningadraamadest. Esimese raadioettekandena tõi raadiolava „Kuningas Johannes“. Näidendis mängis kaasa rida parimaid näitlejaid.

● Slovakkia Rahvusteatri tuli esilavastusele Viini komponisti Friedr. Bloch'i ooper „Saamam“. Libreto on võetud Strindbergi samanimelisest kammermängust, mis kirjeldab prantsuse ohvitseri Guimard'i sattumist hävitavasse saamumisse, mille eest põgenedes ta leiab varju templis, kus tutvub kauni Biskraga. Lõpp on traagiline — ohvitser sureb Biskra käte vahel, olles üheaegselt Biskra ohver.

Bloch'i muusika oma eksootilise koloriidiga on väga painduv lava jaoks ja jättis kuulajajaisse sügava mulje. Ooperi avamänguna kasutati dirigent Fulprecht'i sümfooniat „Murtud süda“, mis andis tähelepanudava lisandi orientaalsete miljöös saavutamiseks.

● Emmerich Földeri on ungari parimaid tänapäevakirjanikke. Ta oli vaevalt 20-aastane, kui Rahvusteater lavastas tema traagikomöödia riimides, ja nüüd, 30 aastat hiljem, lavastati samal laval tema hästi õnnestunud tendentstükk, naljamäng „Paul Horvath junior“. Vahepeal on kirjaniku sulest ilmunud mitmed operetitekstid, muuseas ka „Viktoria ja ta husaar“. Ka ta näidend „Härrad ametnikud“ leidis omal ajal Viini publiku poolt sooja vastuvõtu.

„Paul Horvath junior“ on suurimal määral tendentstükk. Ta käsitleb tänapäeva noorsoo probleemi, tema rasket võitlust olemasolu eest, võitlust „leivakannika“ pärast. Haaravalt on käsitletud võitlusvahekorda töö ja kapitali vahel. Rahvusteatri laval on harva kuulda sellast sügavamõttelisust — märgib arvustus.

Tükis on palju inimlikku ning huvi ja põnevus kasvab vaatus-vaatuselt, kus kohati dramaatiliselt liigutavais piltides näidatakse noorsoo kibedat ja lahendamata probleemi.

● Viini Teatri- ja Muusikareferentide Ühing otsustas ühingu peakoosolekul konstateerida, et Viini Filharmoonia eestseisja Hugo Burghauser, kaldudes kõrvale oma otsesest ülesandest, on korduvalt püüdnud interventsioonidega ja ühvardustega segada muusikareferentide asjalikku tegevust. Viini Teatri- ja Muusikareferentide Ühing tõrjub need kallaletungid teravalt tagasi. Konflikt on tekkinud Viini Filharmoonia kohta ilmunud arvustuste pärast.

● Viini Rügioper andis uues lavastuses Offenbach'i „Hoffmanni lood“. Arvustus ütleb, et Rügioper on selle fantastilise pala mängukavasse võtmisega täitnud aukohustuse, mis end mitmekordselt ära tasub: ükski ooperisõber ei jäta kasutamata juhust kuulda Offenbach'i Felix v. Weingartner'i juhatusel, pealegi kus tuntud ja armastatud Jarmila Novotna annab kolmes karakterkujus oma parima: ebamaise võlu nukuna, lõunamaise hurmavuse Veneetsia seiklejana ja sügava traagika lauljanna Antoninana.

Poleks vist huvitumata märkida, et Offenbach kõik oma operetid kirjutas eranditult oma teatrile. Offenbach'i esimesele väga viljakale loomisperioodile, kus ta ainevalikule pööras vähe tähelepanu, järgneb teine, tehnilise küpsuse ja dramaatilise efekti kindluse periood. Imuvad „Orpheus põrgus“, „Ilus Helena“, „Sinihabe“ j. t.

Lõppeks saab ülekaalu puht-komöödiastilil oma ohjeldamatusega kolmes tükis: „Trapesundi printsess“, „Pariisi elu“ ja „Vert-Vert“.

Oopus 102-na leiti surnud operetikomponisti kirjutuslanalt osalt instrumenteeri-

mata ooper „Hoffmanni lood“. Opera-Comique algas kohe klaveriharjutustega. Ernest Guiraud viis lõpule instrumentatsiooni. Nii ei kuulnudki Offenbach ise „Hoffmanni lugusid“, mis oli määratud krooniks ta elutööle.

● Tänapäeval on Offenbach'i kodumaa algupärane operett saanud harulduseks. Antakse peamiselt Viini ja Ameerika opere, millel ei puudu ka teatav edu.

Nüüd üllatab Théâtre des Nouveautés originaalse prantsuse operetiga, mis ühendab kõik Pariisi lavaesprii paremused. Autoriks on romaanikirjanik Henri Duvernois. Libreto on võetud tema tööst „La Poule“ („Kana“). Operett on meistrilõuvalt naljast ja finessist.

„La Poule“ on hääle kaotanud kangelastenori hüüdnimi, kel on 5 võluvat tüdart ja kes nad kasvatab üles nii hästi ja halvasti kui ta oskab. Vanim neist maalib miniatuure, milliseid aga harva ostetakse. Äkki ühel ilusal päeval satub majja paksulthõljuv miljonärist lõuna-ameeriklanna, kel on süda õigel kohal ja raha lõdvalt taskus. Ta ostab miniatuure, tellib, nagu suurejooneline metseen kunagi, „hästi suuri“ miniatuure lisakski ja kutsub isa tütardega oma lossi külla.

Seal tutvuvad tütreid noormeestega ja lõpuks saab igaüks oma, muidugi lõbusate vahejuhtumite kaudu.

Lõpuks saab ka isa tagasi oma hääle, vähimalt püüab ta seda publikule teha kindlaks.

Tegevus on amüüsantne ja areneb hoogsasti. Kõik pole algupärane, on tublisti järele aimatud Offenbach'i, kuid see pole eksitav. Kõigile väksematele puudustele vaatamata on see hea operett, mis publikut köidab.

● Saabus Viini komponist Ralph Benatzky, et võtta osa oma lähima lavaudise ettevalmistustööst, mis Viini Saksa Volkstheater'is lavastatakse kevadaudisena. See on laulumäng „Maailma rikkaim mees“ („Der reichste Mann der Welt“), milline juba läinud aastal pidi tulema ettekandele, kuid jäeti ära seetõttu, et Max Hansen, kellele oli määratud nimiosa, lepingu alusel Saksa Volkstheater'is esineda ei saanud. Nüüd, 3. aprillil, avab Max Hansen oma võorusetenduse „Maailma rikkaima mehega“.

● Jaanuaris lavastas Viini Lustspieltheater kaks sensatsioonilist uudist. Esimeseks on Desider Szomory näidend „Luise Bodnar“. Kirjanik asetab näidendis vastamisi kaks huvitavat tüüpi: esimene — päratuurikas, vananev mees, poliitik ja börsitegelane, Radas, kel imekombel aga ei puudu kõrged ambitsioonid ja ilumeel. Seda ilumeelt peab tänama teine — kauni-

tar Luise Bodnar, kuna selle tõttu miljonär armub temasse, vaesesse kübarategijassee.

Teises vaatuses ollakse juba abiellunud. Rados on uhke oma kaunitarist naisele, viimane on aga sügavalt õnnetu ja valmistub mehe juurest põgenemisele. Enne aga proovib ta end rahuldada pealiskaudse flirdiga, kuid tal ei õnnestu partnerite valik. Ta näeb, et selles majas pole tal võimalik nautida ei seaduslikku ega ebaseaduslikku õnne, ja pöördub tagasi oma vaesesse kodusse. Rados pole aga mees, kes naise jätab rahule. Ta armastab teda ja on veendunud, et naine pole suuteline väiklasele petmisele. Mees saadab talle rahuohvitaja järele, kuid Luise on juba enne selle püüetud pöördunud tagasi Radose äsjavalmunud luksuspaleesse.

See happy end'iga lõppev näidend sai arvustuselt kiita elava dialoogi ja hästi joonistatud tüüpide piltlikkuse tõttu.

Teiseks tuli esmalavastusele Johann Vaszary naljamäng „Abielu“, mida võiks küll nimetada traagikomöödiaks. See on moraalipilt kodanlikust seltskonnast, nähtavasti määratud selleks, et kõigilt röövida tahtmist abiellumiseks. Sellase tendent-

siiga saavutab tükk vaevalt edu, ütleb arvustus.

Kas Vaszary, see alatine pilkaja, tahtis kirjutada satiiri moodsast abielust või tahtis ta tallata porri naiseau ja abielupühaduse? Idealistidele pole see tükk kirjutatud, ennem küll tsüünikuile, kes kõik panevad naeruks. Edasi arvab arvustus, et nü degeneeritud ei ole moodne abielu siiski mitte nagu Vaszary seda kirjeldab. See naljamäng, mis peab kujutama läbi lõiget tänapäeva abielust, kõlab lõpuks kohtuprokuröri süüdistuskõnena.

Igatahes oskas Vaszary kui humorist kõike eeltoodud valada nii huvitavasse ja teravmeelsuse vormi, et publik kogu näidendi kestes kõikus hämmastuse ja naerupuhangute vahel.

● Kuupalju häid näidendeid uinub teatrite arhiivides, seda näitas hiljuti „Theater an der Wien“, tuues uuslavastusena välja opereti „Kevad Viini metsas“, libreto Beda ja Fritz Lunzer'ilt, muusika Leo Ascher'ilt.

Ehtne meloodiarikas Viini muusika ja Lunzer'i humoristlikud dialoogid viisid publiku ülimal määral tujju.

Toimetuseli

Toimetus palub kõiki „TEATRI“ tellijaid, kes on muutnud oma nime või aadressi, teatada sellest kohe ajakirja talitusele, et oleks võimalik teha vajalisi parandusi. Talitus ei vastuta saadetud numbrite võimaliku kaotsimineku eest juhul, kui tellija ei ole talitusele teatanud aadressi või nime muudatusist.

*

Aastavahetusel tõusis „TEATRI“ tellijate arv ühe kolmandiku võrra. Seda on rohkem kui julgeti loota. Toimetus palub kõiki ajakirja sõpru ja tellimiste vastuvõtjaid võtta vastu südamlik tänu „TEATRI“ edukale levikule kaasaaitamise eest.

*

Ankeedile, mis oli kaasas jaanuari-numbriga, on vastatud väga elavalt. Toimetus palub kõiki „TEATRI“ lugejaid, kel ankeet on veel täitmata, saata see ära juba lähemal päeval, et oleks võimalik asuda kokkuvõtete tegemisele.

*

„Estonia“ teatri balletitrupp mürgib märtsi keskpaigas oma 10-a. tegevuse juubelit. Seoses selle tähtpäevaga ilmub „TEATRI“ järgmine number suurendatud kaustas 14. märtsil ja osa sisust on pühendatud balletikunstile. Erialalisi artikleid on H. Kompuselt, B. Lindelt, W. v. Wistinghausenilt j. t. Lisaks rohkesti pilte. Kaastöö selle numbri jaoks tuleb saata toimetusele — Tallinn, postkast nr. 357 — hiljemalt 5. märtsiks s. a.

Järgmises numbris kirjutavad peale eelmärgitute: Ell Undla, V. Leemets, O. Luts, A. Trilljärvi, R. Paris, A. Kõnsa, V. Mettus, P. Sepp, L. Soonberg, E. Reining j. t. Aprilli-number ilmub kevadpühade albumina 7. aprillil ja kaastöö selle numbri jaoks tuleb saata toimetusele hiljemalt 1. aprilliks s. a.

S I S U:

J. SNELLMANN — Eesti-Suomi ● K. A. HINDREY — Súdameuss ● A. SEPP — Teatripudemeid Soomest ● H. RAUDSEPP — Uuendatud „Mikumärdist“ ● A. LAIKMAA-LAIPMANN — Kui meil polnud veel teatrimaju ● H. ANTO — Lavateoste tsensuur Estonia teatri algaastail ● Intervjuu värskel draama kirjanikuga Viljandist ● Vladimir Laason 20 aastat laval ● Endla muusikajuhi Gustav David † ● Aleksander Keller 10 aastat laval ● Teatrite töomaili ● P. SEPP — Näitejuhi ABC ● HEINI — Arvustasin küläteatri ● Kroonika ● Toimetuseli ●

PILDID:

«Súdameuss» — Vanemuises / «Revident» — Estonias / «Revident» — Estonias / H. Raudsepp / P. Pinna / «Robert ja Bertram» / «Taõahoovis» — Ugalas / A. Sepp / V. Laason / G. David / A. Keller / «Padaemand» — Estonias / «Revident» — Estonias / «Mikumärdi» — Vanemuises / «Kuus venda» — Draamastuudio Noorsooteatris / «Kuus venda» — Draamastuudio Noorsooteatris / «Mahtra sõda» — Töölisteatris / «Mahtra sõda» — Töölisteatris / K. Triipus / Tamsalu näitegrupp / «Vaikne nurgake» — Kandlas / «Taõahoovis» — Ugalas / J. Lampson / «Kuus venda» — Draamastuudio Noorsooteatris /

K A A S: kunstnik PEET AREN

Lavakunsti ja -kirjanduse ajakiri „TEATER“ — III aastakäik
TOIMETUS: O. Aloe, L. Kalmet, H. Kompus, V. Mettus, P. Põldroos, L. Soonberg
VÄLJAANDJA: Eesti Näitlejate Liit ● VASTUTAV TOIMETAJA: Ed. Reining
Jumub üks kord kuus, välja arvatud juuni, juuli ja august ● Üksiknumber 25 senti
Toimetuse aadress: Tallinn, postkast 357 ● Aastakäik Kr. 2.—, välismaale kr. 3.—
Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused (arve nr. 434) ja teatrite bürood

Ilmunud 21. veebruaril 1936.

Sobiva materjali igaks riietuseks leiata meie riidekauplustest

A.-S. TEKLA

PEAKONTOR: TALLINN, S. Karja 13/15, tel. 448-18.

Riideärid: Tallinn, Valli 10
„ S. Karja 15

MÜÜgil kindlate hindadega järgmistekodumaa vabrikute saadused:

BALTI PUUVILLA KETRAMISE JA KUDUMISE VABRIKU A/S.
KRENHOLMI PUUVILLASAADUSTE MANUFAKTUURI O/Ü.
SINDI TEKSTIILVABRIKUTE ÜHISUS
EESTI NIIDIVABRIKU O/Ü.

Ostke kõik oma kaubad

„Estonia“ teatri alt kauplustest!

Suur valik — odavad hinnad.

„ESTONIA“ all Nr. 1.

Valmis naiste ja meeste pesu- ja pudukaubad.

„ESTONIA“ all Nr. 3.

A. Naap & J. Horm.

Moodsad riide- ja pudukaubad. valmiskleidid ja pluusid. Telef. 457-80.

„ESTONIA“ all Nr. 4.

Välis- ja kodumaa **kardinad**, puuv., villased ja siidkleidiriided

„ESTONIA“ all Nr. 7.

Moe-, pesu-, pudu- ja koetud kaubad. Daamide ja laste valmiskleidid.

„ESTONIA“ all Nr. 10.

Th. Büttner'i kudumisetööstuse ladu ja kauplus.

Müük suurel ja väikesel arvul. Telef. 462-34.

„ESTONIA“ all Nr. 11.

a/s. „Osa“.

Riidekauba suurladu.

„ESTONIA“ all Nr. 12.

P. Ers.

Elegantset jalanõud ja kalossid.

„ESTONIA“ all Nr. 13.

Soome riidekauplus

J. Laane & A. Mutt.

Suurim valik kõiksugustest villastest, siid- ja puuvillastest riidekaupadest.

„ESTONIA“ all Nr. 15.

F-ma A. Kiisa

Sukki, sokke, kindaid, trakse, kaelasidemeid, pesu jne.

„ESTONIA“ all Nr. 16.

J. Pürn'i

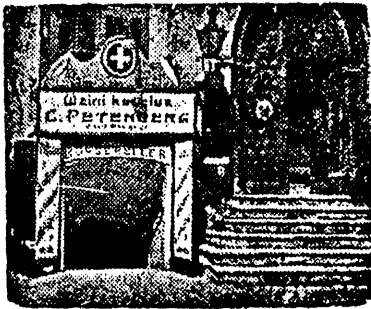
aknakardinate ja pesuriide erikauplus.

K. M.

C. PETENBERG

VEINIKAUPLUS

Tallinn, Börsikelder
Pikk 17, tel. 434-85
Asut. 1849

MAJATARBED

A/S.

D. Mirwitz ja Pojad

Tallinn ja Tartus

Kohvik

H. Feischner & Poeg

Tallinn, Harju 45, tel. 445-00

EESTI NOORTE PUNASE RISTI

NAHATÖÖKODA

Tallinn, Niguliste 12, telefon 472-85

Vaialistab peenemaltselisi nahatõid:

albumeid, kirjamappe, lauablokke, karpe j. n. e.

Eriti sobivad kingitusteks perekondlike sündmus-
te puhul. Tellimised täidetakse kiirelt ja täpselt.

Pudukaupade ladu

F. BRASCHINSKY JA POJAD

Tallinn, V. Karja 12

Soovitab mitmesuõust pudukaupa

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisuse trükikoda, Pikk t. 2. 1936.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR